

Journala al

Bodem en Omgeving

Behorend bij:
OpMaat_Bodem

Hoofredactie:
Ing. M.J.H. Langenhuijsen
Redactie:
Dr. ir. P.A. Alphenaar
Mr. drs. C.A. Janssen
Mr. W. Tromp

Inhoud

Redactionele bijdrage

- 84 It giet (net) oan! / 175
- ### Regelgeving
- 85 Wijziging van de Regeling basisregistratie ondergrond (aanvulling derde tranche) / 178
- 86 Lijst van vragen inzake de Beleidsdoorlichting Bodem en Ondergrond / 179
- 87 Bodembeleid; Brief regering; Rapport review granuliet / 181
- 88 Routekaart Toekomstig Mestbeleid / 182

Jurisprudentie

- 89 Ondergronds ruimtegebruik / 183
- 90 Lozen op/in de bodem / 184
- 91 Schulden door niet-naleven milieuwetgeving gelijk aan boedelschuld? / 189

Actualiteiten & onderzoek

- 92 Gevaarlijke stof PFAS in volkstuinen aangetroffen: 'Eet geen vervuilde groenten en fruit' / 191
- 93 Helmond wil schade volkstuintjes door PFAS verhalen op vervuילend bedrijf / 192
- 94 RIVM: PFAS in voedsel en drinkwater overschrijdt gezondheidsnorm EFSA / 193
- 95 Wegwijzer bodem in de Omgevingswet voor gemeenten en Omgevingsdiensten / 195
- 96 Aanvullingsregeling bodem Omgevingswet gepubliceerd in Staatscourant / 196
- 97 Op perceelniveau inzicht in beste maatregelen tegen bodemdaling / 197
- 98 IJkcentrum voor de bodem officieel geopend / 198

Inhoud JBO 2021

- 99 Een visie op de ondergrond van Amstelveen / 199
- 100 Bedrijven zitten met bergen na milieuvervuiling gerecyclede grond, genoeg om twee keer De Kuip te vullen / 201
- 101 Brabantse weerstand tegen bodemenergie leidt tot discussie / 203

Preventie & handhaving

- 102 Zijn drugsafvalputten de nieuwe jerrycans? Boswachter vindt grootste drugspuit ooit in Nederland / 204
- 103 Philips niet meer aansprakelijk te stellen voor vervuiling Boschpoort Oss / 205
- 104 ILT: onzorgvuldig werk boorbedrijven risico voor bodem en grondwater / 206
- 105 Milieuhygiënische gegevens waardevolle toevoeging Basisregistratie Ondergrond (BRO) / 207

Internationaal

- 106 Europese Commissie wil schadelijke vervuiling voor 2050 uitbannen / 208

Beleidsontwikkeling

- 107 Transitie Bodemwetgeving naar Omgevingswet / 209

Officiële publicaties

REDACTIONELE BIJDRAGE

84. It giet (net) oan!

Van de redactie

Ten tijde van het vorige redactionele schrijven in *Journal Bodem* hing het al in de lucht en inmiddels is het definitief: de inwerkingtreding van de Omgevingswet is opnieuw uitgesteld. De afgesproken nieuwe datum is 1 juli 2022. Struikelblok is wederom het complexe ICT-systeem dat we kennen als het DSO (zal het iemands ironische gevoel voor humor zijn geweest dat deze afkorting een anagram is van DOS, het legendarische besturingssysteem uit een tijdperk toen computers nog gewoon werkten?)

De overheid en uitvoering (om over overheid en ICT nog maar te zwijgen), het blijft een moeilijk huwelijk. Van de toeslagenaffaire tot het DSO, telkens worden politici en beleidsmakers geconfronteerd met de realiteit dat 'tussen droom en daad wetten in de weg staan, en praktische bezwaren'. Telkens lijkt men flabbergast als men ontdekt dat de *verwezenlijking* van een droom niet ophoudt maar juist *begint* bij de punt die je erachter zet – en die dus eigenlijk een komma is, maar dat wordt helaas vaak vergeten. Met oprechte verbazing: ik heb toch besloten dat ik iets wil en dat in een wet of in een beleidsnota vastgelegd, dus 'aldus geschiedde'? Hoe precies, dat is toch niet *mijn* probleem?

Maar er is veel meer voor nodig voordat de achter een Haagse tekentafel gedroomde werkelijkheid niet alleen een realiteit wordt, maar ook nog een goed functionerende realiteit (ongeacht of die tekentafel nu op Plein 19 staat of in een van de omringende kantoortorens van ministeries of elders in het land). 'Goed functionerend' omvat van alles: goed doordacht, technisch uitvoerbaar, financieel uitvoerbaar, voldoende capaciteit bestaande uit voldoende mensen met voldoende opleiding en competenties voor wat de klus vereist, die bovendien

kunnen beschikken over ICT die betrouwbaar is en geschikt voor het doel, in een constructieve organisatiecultuur, met voldoende ruimte voor maatwerk waar de redelijkheid en billijkheid dat vereist en, oh ja, rechtsstatelijkheid is eigenlijk ook best belangrijk. Kortom, 'goed uitvoerbaar' is een veelomvattend begrip – en juist de complexiteit daarvan verraadt wellicht waarom de architecten van de samenleving het zo moeilijk vinden om zich er even aandachtig mee bezig te houden als met het schetsen van de droom. Echter, zonder aannemer blijft een ontwerp iets op papier – en papier is geduldig.

Het roept tegen wil en dank tevens herinneringen op aan en associaties met het coronabeleid. Na de juichkreten die bij de goedkeuring van een eerste coronavaccin opstegen vanuit de samenleving (althans een groot deel ervan, maar laten we ook niet overdrijven) leek het bijna alsof de crisis terstond voorbij was. Maar zoals zo vaak: tussen droom en daad staan ... juist ja. Het werd een geharrewar van jewelste om daadwerkelijk de eerste prik in de eerste arm te krijgen. Alsof, net als het begin van de pandemie zelf, het begin van de vaccinatie ons ook volkomen onverwachts overkwam. De samenleving reageerde vol onbegrip, niet gehinderd door enig inzicht in hoe ze deze onvoorstelbare megaoperatie zelf zouden moeten organiseren.

Inmiddels zijn we ruim een half jaar verder en zijn de eerste versoepelingen, net als vorig voorjaar, door de meesten omarmd als een dorstige in de woestijn. Maar wie heeft de illusie dat dit allemaal echt al is opgelost en in feite al achter ons ligt? De uitvoering van het daadwerkelijk toedienen van vaccinaties is na een half jaar inmiddels op stoom, maar het was wel een diesel die heeeeeel langzaam op gang kwam, ook vergeleken met andere landen. Daarente-

gen bleek topsnelheid vanuit de startblokken ook geen garantie voor succes, zoals we van Engeland hebben kunnen leren. Daar gaf men liever snel heel véél mensen een eerste prik en dan de tweede nog maar niet, maar ook daar lijken de versoepelingen toch iets te voortvarend te gaan voor een nog lang niet *volledig* ingeënte bevolking. Het leek overal zo makkelijk te gaan en in Holland zagen we onze vaccinatie-operatie 'traag door oneindig laagland gaan'. Maar blijkbaar zijn dingen toch niet zo simpel als ze op het eerste gezicht lijken – en daar zit nu precies ook de kneep van een goede uitvoering.

Dit alles brengt ons bij de parallel die we menen te zien tussen beide onderwerpen:

- Zowel de uitrol van vaccinaties voor alle circa 12,5 miljoen volwassen Nederlanders (die dat wensen) als de invoering van de Omgevingswet zijn zeer complexe operaties. Kenmerkend is een hoge mate van onzekerheid, ook bij de mensen die de leiding over de hele operatie moeten hebben (de woorden van Rutte klonken mensen uit crisismanagement bekend in de oren: 'Je moet 100% van de crisis managen met 50% van de informatie').
- De mensen die de kennis hebben over wat er echt voor nodig is om de droom in de praktijk te verwezenlijken zijn niet dezelfde als de mensen die de leiding hebben of de mensen die die leiders aan het adviseren zijn.
- Er is vanaf het begin een al dan niet expliciete belofte dat het bij afronding van de mega-operatie voor iedereen beter wordt, maar op de een of andere manier wordt dat onhandig, onvolledig of ongelooftwaardig verteld.
- Er is een fors aantal mensen dat eigenlijk niet in de hele droom als zodanig gelooft maar eerder een nachtmerrie verwacht en daarom weigert om mee te doen.
- Beide operaties zijn alleen succesvol als (bijna) iedereen mee gaat doen. Alleen dan creëren we 'groepsimmunitet': een zodanige kritische massa van mensen die eraan meedoen dat kwaadwillende indringers eigenlijk

geen kans meer krijgen om er nog tussen te komen om te gaan lopen 'zieken'. Immers, gebrek aan geloof in de mogelijkheid van succes is per definitie een *self-fulfilling prophecy*. Stel dat de spelers van het Nederlands elftal hoofdschuddend het veld op zouden gaan want 'we gaan toch wel verliezen'. Of zou u in een vliegtuig stappen waarvan de piloot zegt: 'Nou, ik heb er een hard hoofd in hoor, of ik dit ding weer veilig aan de grond krijg ...' Of zoals mijn oma vroeger altijd streng zei als antwoord op dergelijk gebrek aan vertrouwen in eigen kunnen: '*Kan-Niet* ligt op het kerkhof en *Wil-Niet* ligt ernaast.'

Er zijn uiteraard ook verschillen. De gemeenten die nog niet willen meedoen, of slechts halfslachtig, zijn natuurlijk geen 'Wappies' en het lijkt ook niet heel waarschijnlijk dat ze achter de Omgevingswet de complotthand van een kwade genius zoeken. Ze hebben gewoon nog onvoldoende goede informatie gekregen. Toch weer een beetje een overeenkomst: veel zogenoemde Wappies hebben het maatschappelijk erg zwaar en in de weerstand schieten is een gangbare reactie op veranderingen die op je af komen terwijl je het toch al zo moeilijk hebt.¹ Het is een vlucht, maar ook wel een begrijpelijke. Zeker gemeenten hebben het op dit moment ook bepaald niet makkelijk, vooral financieel (*Binnenlands Bestuur* staat er bol van), en staan daarom niet te springen om nog meer taken voor nog minder geld. De droom van 'Eenvoudig Beter' klinkt voor heel veel gemeenten als de nachtmerrie van 'terugverdientijd van 19 jaar'.

1 Over het thema omgaan met verandering (en de verschillende manieren waarop mensen daarop reageren) gaat het lezenswaardige boekje *Wie heeft mijn kaas gepikt?* van Spencer Johnson en Kenneth Blanchard. We hebben geen aandelen – voordat u een samenzwering vermoedt – alleen 'maatschappelijk dividend', om het zo maar te noemen.

Het belangrijkste verschil zit misschien wel in een ander zeer wezenlijk kenmerk: de huidige pandemie is ons plotseling overkomen. We konden misschien wel vermoeden dat de dans die we telkens waren ontsprongen met SARS, MERS of Mexicaanse griep toch ook een k eer noodlottig zou aflopen, en misschien hadden we minder moeten bezuinigen op pandemie voorbereidingen, maar wanneer of hoe een ramp zich voltrekt dat weet natuurlijk niemand vooraf (ebola of ademhalingsziekte? 100% van de crisis en 50% van de informatie ...). We moesten daarom vanaf het prille begin improviseren, terwijl alles zich al in volle vaart ontvouwde. Dat gold ook voor de uitrol van vaccins, waarvan lang onduidelijk was welk vaccin als eerste klaar zou zijn, wanneer, in welke volgorde, met hoeveel doses, met welke bijwerkingen, bij welke bewaartemperatuur. Crisismanagement is zo goed mogelijk meebewegen met nieuwe informatie die je ontvangt, ook al heb je nooit alle informatie compleet op het moment dat je een besluit moet nemen; niets doen is *altijd* erger. Als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan. En: goed voorbereiden in de koude fase! Alle kennis en processen op orde brengen en oefenen, oefenen, oefenen, zodat eenieder weet wat ze in hun specifieke rol te doen staat als het ‘voor het echie’ is.

De moeizame uitrol van de Omgevingswet daarentegen is een zelf bedachte ‘crisis’. Het is een behoorlijke uitdaging, maar niet eentje die we niet hebben kunnen zien aankomen. We kunnen ons niet verschuilen achter de grillen van de natuur, die geeft en neemt. Al sinds 2012 is de komst van de Omgevingswet aangekondigd. Het gezegde luidt ‘van uitstel komt afstel’, maar die kans is extreem klein (ook al zou dat misschien juist de droom zijn van de mensen die niet in de Omgevingswet geloven), na alle inspanningen en investeringen die zijn gedaan om een nieuw stelsel in te voeren, plus de bouw van het DSO bij alle betrokken overheden, en

afstel zou dan ook een onvoorstelbare, onovertroffen kapitaalvernietiging zijn.

Kortom: Of je nou ‘geloof’ in de Omgevingswet of niet, it giet oan! Dit is de realiteit die ons staat te wachten. En er moet in de uitvoering nog heel veel worden georganiseerd, waarschijnlijk nog veel meer dan gedacht – of het nu gaat om ICT, actualisering van verordeningen, beleidsregels en andere beleidsdocumenten, interne processen en werkafspraken, het op orde hebben van baten en lasten van het nieuwe stelsel, het (verder) ontwikkelen van specifieke competenties, of, niet te vergeten, die oh zo essenti le ... cultuurverandering!

We zijn het aan de ‘slachtoffers’ van de Omgevingswet die ons overkomt (gemeenten, waterschappen, provincies, omgevingsdiensten, burgers en bedrijven) verplicht om dit goed en zorgvuldig te doen, want je kunt het maar  en keer goed invoeren. Natuurlijk is het motto ‘leren te doen’ en dat leerproces gaat de komende jaren verder, zoals bij elke grote wetswijziging – maar wie zich laat verrassen, zoals we zijn verrast door de huidige pandemie, staat al 3-0 achter voordat de wedstrijd begint, om in actuele voetbaltermen te blijven.

Wellicht lijkt 1 januari 2022 nog heel ver weg en 1 juli 2022 al helemaal, maar het is uitvoering, dus het is altijd complexer en taaier dan je vooraf had gedacht. In een gedroomde wereld is onze uitvoering al zo ge evolueerd dat die op rolletjes loopt volgens de regels  n de geest van het nieuwe stelsel, waardoor de daadwerkelijke, formele inwerkingtreding van de wet nauwelijks nog een rimpeling is. ‘Doen we toch allang?’ Als we het onderschatten, dan wacht onvermijdelijk chaos en moeten we misschien nog heel lang uitzieken ... of in het allerergste geval herstellen we er nooit meer van. Dat zou pas echt een nachtmerrie zijn ...

REGELGEVING

85. Wijziging van de Regeling basisregistratie ondergrond (aanvulling derde tranche)

In het domein grondwatermonitoring van de basisregistratie ondergrond staan de grondwatermonitoringnetten centraal die zijn ingesteld om het grondwater in Nederland te kunnen beheren. Het doel waarvoor een monitoringnet is ingesteld, het *monitoringdoel*, beperkt zich in veel gevallen tot kwantiteit of kwaliteit, maar het komt ook voor dat onderzoek aan zowel de kwantiteit als de kwaliteit wordt gedaan binnen hetzelfde grondwatermonitoringnet.

Grondwatermonitoring houdt in dat de toestand van het grondwater in een bepaald gebied, of eigenlijk in een bepaald deel van de ondergrond, over langere tijd gevolgd wordt. De grootte van het gebied en de diepte van monitoring verschillen per grondwatermonitoringnet. Ook de duur van monitoring wisselt sterk. In het Besluit basisregistratie ondergrond is omschreven welke vormen van monitoring onder deze basisregistratie vallen. Het belangrijkste criterium is het type organisatie dat verantwoordelijk is voor het beheer van het grondwater: de grondwatermonitoring moet door of in opdracht van een bestuursorgaan, de bronhouder, worden uitgevoerd. Verder is er een beperking aan de tijdschaal gesteld. Wanneer een monitoringnet is ingesteld om de toestand van het grondwater over een periode van ten minste één jaar te volgen, dan valt het altijd onder de basisregistratie ondergrond. Voor monitoringnetten met een kortere duur maakt het bestuursorgaan zelf de afweging of de gegevens in de basisregistratie moeten worden opgenomen. De periode van een jaar is lang genoeg voor het uitfilteren van de effecten van kleinschalige en kortdurende invloeden, zodat de informatie die in de basisregistratie wordt vastgelegd blijvende gebruikswaarde heeft.

In de Regels omtrent de basisregistratie ondergrond en het Besluit basisregistratie ondergrond staat dat de basisregistratie ondergrond vooralsnog geen milieukwaliteitsinformatie bevat. Voor het grondwatermonitordomein zijn monitoringnetten rondom milieuhygiënische projecten, waarin het met name gaat om het monitoren van de verontreiniging van de bodem en het grondwater, daarmee voorlopig buiten scope geplaatst. Op 18 december 2018 is in de Tweede Kamer een motie (*Kamerstuk* 34864-19) aangenomen waarin de regering wordt verzocht 'om informatie over bodemverontreiniging in de basisregistratie ondergrond op te nemen'. Op het moment van publiceren van deze catalogus is nog niet bekend wat de gevolgen van deze motie zullen zijn voor de scope van het registratieobject Grondwatermonitoringnet.

De monitoring van de kwaliteit van de ondiepe bodem met het daarin aanwezige grondwater (bodemvocht), zoals dat gedaan wordt om de gevolgen van met name landbouwactiviteiten te kunnen volgen, valt buiten de scope van het registratieobject Grondwatermonitoringnet.

Bron: 10-06-2021 Staatscourant 2021, 18223 | Besluiten van algemene strekking | Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

86. Lijst van vragen inzake de Beleidsdoorlichting Bodem en Ondergrond

1. Waarom is, in lijn met het eerdere verzoek van de commissie voor Infrastructuur en Waterstaat (IenW) bij de opzet van de beleidsdoorlichting, Bodem+ niet gevraagd om bij de bevoegde gezagen gegevens op te vragen op basis waarvan een uitspraak kan worden gedaan over de doelmatigheid van de bodemsaneringsoperatie en verbeteringsmogelijkheden hierin?
6. Waarom wordt in de beleidsdoorlichting en uw reactie hierop nauwelijks aandacht besteed aan de doeltreffendheid van de preventie van bodemverontreiniging?
7. Waarom is de Beleidsevaluatie Kwaliteitsborging Bodem niet betrokken in de beleidsdoorlichting? Wat is uw reactie hierop?
8. Op welke manier gaat u borgen dat de adviezen uit de Beleidsevaluatie Kwaliteitsborging Bodem en ook het advies van de bestuurlijke commissie Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving worden meegenomen in nieuw te maken afspraken?
9. Wat wordt er gedaan om een beter inzicht te krijgen in potentieel bodemverontreinigende (bedrijfs)activiteiten voor nieuwe stoffen, zoals PFAS?
10. Is er op dit moment voldoende afstemming tussen de verschillende milieustelsels voor water, bodem, lucht en afval om de emissies via verschillende routes te beheersen?
14. Hoe wordt de afronding van de resterende opgave van 41 van de 1.383 spoedlocaties geborgd na afronding van het bodemconvenant?
15. Wat is de omvang, ernst en type risico van de 41 en 68 nog niet gesaneerde spoedlocaties?
16. Wat is de reden dat op 41 spoedlocaties de sanering nog niet gestart en/of afgerond is? Wanneer zijn deze saneringen wel afgerond?
17. Brengen de nog te saneren spoedlocaties extra kosten met zich mee en, zo ja, uit welke middelen worden deze kosten gedekt?
18. Is het niet wenselijk om meer inzicht te krijgen in de doelmatigheid van bodemsanering? Wat gaat u doen om te zorgen voor meer eenduidigheid in de beoordeling hiervan?
20. Hebben decentrale overheden voldoende financiële middelen om te kunnen voldoen aan de doelen van het bodemsaneringsbeleid en zijn er voldoende middelen voorhanden voor de bescherming van het grondwater voor de drinkwatervoorziening?
21. Hoe wordt de aanpak van de resterende knelpunten met bodem- verontreiniging voor de grondwaterbronnen voor de drinkwatervoorziening geborgd nadat de Wet bodembescherming wordt opgenomen in de Omgevingswet?
28. Wat is het beeld omtrent de omvang van PFAS-verontreinigingen in de bodem en in het grondwater? Welke activiteiten worden verricht om puntbronnen van PFAS-verontreinigingen in bodem en grondwater verder in beeld te brengen en wanneer worden de resultaten daarvan verwacht?
29. In hoeverre zijn afdoende financiële middelen gereserveerd voor het opnemen van informatie over bodemverontreiniging in de Basisregistratie Ondergrond (BRO)?
30. Hoe gaat u invulling geven aan de doelen voor kennisontwikkeling en -doorwerking in het nieuwe bodemconvenant? Gaat u de aanbeveling overnemen om hiervoor indicatoren te hanteren en over deze indicatoren afspraken vast te leggen in het convenant?
31. Gaat het bij indicatoren voor kennisdoorwerking in feite om de vraag in hoeverre decentrale overheden over de noodzakelijk competenties beschikken om hun bodemtaken goed uit te voeren? Zo nee, wat is uw interpretatie hiervan? Hoe gaat u borgen dat competenties van decentrale overheden op orde zijn bij de invoering van de Omgevingswet, waarbij veel

bodemtaken verschuiven van provincies naar gemeenten?

33. Welke bevindingen en aanbevelingen van de beleidsdoorlichting wijzigen door de inzichten uit de evaluaties van de bodemconvenanten?

Bron: 06-05-2021 Niet-dossierstuk 2020-2021, 2021D13389 | Tweede Kamer

87. Bodembeleid; Brief regering; Rapport review granuliet

Naar aanleiding van de onrust die is ontstaan over de toepassing van granuliet in de plas Over de Maas zijn er de afgelopen jaren diverse debatten met uw Kamer gevoerd en is veel informatie uitgewisseld. Om de onrust bij omwonenden weg te nemen heb ik Arcadis als onafhankelijk bureau een reviewonderzoek laten uitvoeren naar de milieuhygiënische effecten van granuliet in 'Over de Maas'. Arcadis concludeert dat de toepassing van granuliet in Over de Maas geen negatieve effecten heeft voor mens en milieu in de eindsituatie of tijdens de uitvoering. De milieuhygiënische kwaliteit van het granuliet in Over de Maas is constant en het voldoet aan de bodemklasse achtergrondwaarde (AW), de schoonste klasse die in Nederland aan grond wordt toegekend. Er is in geen enkel monster van grond, grondwater of oppervlaktewater acrylamide aangetoond. De onderzoeken naar de verspreiding van stoffen laten verder zien dat nergens in relevante mate verspreiding optreedt naar oppervlakte- of grondwater. Verspreiding van granuliet zal zich niet voordoen. De geringe hoeveelheid die vrijkomt in de vorm van vertroebeling tijdens lossen zal zich mengen met de overige grond- en baggerspeciestromen of natuurlijke sedimentatie, en geen effect hebben op de natuurdoelen. Uit het onderzoek van Arcadis volgt verder dat een leeflaag bepalend kan zijn voor een specifiek ecosysteem of natuurdoeltype. Granuliet kan mogelijk zonder leeflaag minder geschikt zijn voor een specifiek ecosysteem of natuurdoeltype. Bij 'Over de Maas' is hier geen sprake van aangezien boven het granuliet een leeflaag wordt aangebracht

Bron: 21-04-2021 Kamerstuk 2020-2021, 30015 nr. 99 | Tweede Kamer

88. Routekaart Toekomstig Mestbeleid

Uit brief minister LNV.

De drie sporen van het toekomstig mestbeleid zijn de inzet op grondgebondenheid voor de melkvee- en rundvleesveehouderij, mestverwerking voor niet-grondgebonden bedrijven en gebiedsgerichte aanpak met maatwerk ter verbetering van de waterkwaliteit. Ook het stimuleren van bodemkwaliteit en innovatie is van belang voor alle drie de contouren van het toekomstig mestbeleid en dit zijn daarmee overkoepelende thema's bij de uitwerking. De kwaliteit van de bodem, waarbij gedacht kan worden aan aspecten als organisch stofgehalte en verdichting, is het natuurlijk kapitaal van de boer en essentieel voor een goede teelt. Het verbeteren van de bodemkwaliteit draagt bij aan een betere waterkwaliteit en meer biodiversiteit. Vele stakeholders hebben in hun reacties op de contouren het belang van de bodem benadrukt, en ik beaam dit. Dit geldt niet alleen voor het spoor van de grondgebonden veehouderij waarbij de teelt van (langjarig) grasland bijdraagt aan de kwaliteit van de bodem en verminderde uitspoeling, maar ook voor het tweede spoor, waar verwerkte mestproducten bijdragen aan een betere bodemkwaliteit. Ook wil ik in de voorstellen voor invulling van het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn ruimte bieden voor initiatieven om de bodemkwaliteit te verbeteren.

Bron: 21-04-2021 Kamerstuk 2020-2021, 33037 nr. 395 | Tweede Kamer

JURISPRUDENTIE

89. Ondergronds ruimtegebruik

Bestuursrecht

Vzr. Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State

25 mei 2021, nr. 202101594/2/R1

ECLI:NL:RVS:2021:1074

(Wortmann)

Restafvalcontainers. Ondergronds ruimtegebruik.

[Art. 8:81 Awb]

Samenvatting uitspraak

Bij besluit op 10 februari 2021 heeft het college van burgemeester en wethouders van Rotterdam besloten tot het plaatsen van twee ondergrondse restafvalcontainers in Rotterdam. Momenteel staan aan de overzijde van de Mathenesserlaan, ter hoogte van nummer 192, twee half verdiepte containers voor restafval. Deze zullen na de voorgenomen plaatsing van de ondergrondse restafvalcontainers (ook wel afgekort tot: 'oracs') worden verwijderd. Het plaatsen van de twee oracs op de locatie van de bestaande twee afvalcontainers is volgens het college niet mogelijk vanwege kabels en leidingen in de bodem. De verzoeker en anderen zijn eigenaren van naburige panden bij de aangewezen locatie. Zij kunnen zich om uiteenlopende, hierna te bespreken redenen niet verenigen met de aangewezen locatie van de oracs.

Noot

Dit is een bijzonder kleinschalig voorbeeld van ondergronds ruimtegebrek, dat typerend is en tevens grotere kwesties aankaart. Duidelijk is dat bovengrondse ambities op talloze gebieden eisen stellen aan ondergronds ruimtegebruik. Het in beeld hebben van de indeling van de (gebruikte) ondergrondse ruimte is (1) van

belang, evenals het formuleren van een visie op de ondergrond, en (2) een uit te werken juridisch kader. Waarbij het eerste zorgt voor een betere ondergrondse ordening en planning, en het tweede helpt bij het maken van keuzes en essentieel is voor de realisatie van ambities. Van energietransitie tot klimaatadaptatie, en van woningbouw tot digitalisering, vele ambities die in het aankomende regeerakkoord zullen worden opgenomen stellen eisen aan de plaatselijke ondergrond.

90. Lozen op/in de bodem

Bestuursrecht

Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State
9 juni 2021, nr. 202003668/1/R1
ECLI:NL:RVS:2021:1218
(Venema, Jurgens, Baldinger)

Varkenshouderij. Verontreinigd afvalwater. Lozing in opvangvoorziening hemelwater. Luchtwater.

[Art. 6.2 Ww, art. 2.3 Wabo, art. 2.2 Activiteitenbesluit]

Samenvatting uitspraak

Bij besluit van 20 augustus 2019 heeft het college van burgemeester en wethouders van Nederweert [appellant], [locatie] gelast vóór 20 oktober 2019 het lozen van verontreinigd afvalwater op of in de bodem van de opvangvoorziening te staken en gestaakt te houden op straffe van een dwangsom van € 10.000 ineens. [appellant] exploiteert een varkenshouderij voor het houden van 9.072 vleesvarkens en 2.160 gespeende biggen in twee stallen aan de [locatie]. Beide stallen zijn aangesloten op een gecombineerde luchtwater. Verder staat op het bedrijfsperceel een loods voor de opslag van granen en een werktuigenberging. Binnen de inrichting vindt mestscheiding plaats en wordt veevoeder, dieselolie, spuiwater, zwavelzuur en drijfmest opgeslagen. Aan de achterzijde van het perceel is een voorziening (buffer/vijver) aanwezig voor opvang en infiltratie van (niet verontreinigd) hemelwater afkomstig van de erfverharding en/of de daken van de bebouwing.

Relevante passages uit de uitspraak

Overwegingen

1. [appellant] exploiteert een varkenshouderij voor het houden van 9.072 vleesvarkens en

2.160 gespeende biggen in twee stallen aan de [locatie]. Beide stallen zijn aangesloten op een gecombineerde luchtwater. Verder staat op het bedrijfsperceel een loods voor de opslag van granen en een werktuigenberging. Binnen de inrichting vindt mestscheiding plaats en wordt veevoeder, dieselolie, spuiwater, zwavelzuur en drijfmest opgeslagen.

Aan de achterzijde van het perceel is een voorziening (buffer/vijver) aanwezig voor opvang en infiltratie van (niet verontreinigd) hemelwater afkomstig van de erfverharding en/of de daken van de bebouwing. De voorziening heeft geen onderafdichting, waardoor het water in de voorziening in de bodem infiltreert. Daarnaast staat de voorziening via een buis in verbinding met een sloot die afwatert op een uitwateringskanaal (de Nederweerder Hovenlossing).

2. Op 9 maart 2018, 23 mei 2018, 11 november 2018 en 13 maart 2019 hebben toezichthouders van het waterschap geconstateerd dat verontreinigd water werd geloosd uit een opvangvoorziening voor hemelwater in een kavelsloot die via een buis is verbonden met het oppervlaktewaterlichaam Nederweerder Hovenlossing. Uit de analyseresultaten van de lozingen bleek dat sprake is van ernstig verontreinigd water. Op 30 januari 2019 is geconstateerd dat de opvangvoorziening nagenoeg geheel gevuld was met verontreinigd water. Op 11 februari 2019 en 13 maart 2019 is geconstateerd dat de situatie ten opzichte van 30 januari 2019 niet is veranderd. Gezien het voorgaande heeft het dagelijks bestuur van het waterschap Limburg bij besluit van 18 maart 2019 aan [appellant] een last onder dwangsom opgelegd vanwege overtreding van art. 6.2 van de Waterwet. Bij brief van 25 april 2019 is [appellant] geïnformeerd over het voornemen van het college van burgemeester en wethouders van Nederweert tot oplegging van een last onder dwangsom vanwege de verontreiniging van de bodem en oppervlaktewater. Naar aanleiding van de

zienswijze tegen dit voornemen heeft op 13 juni 2019 overleg plaatsgevonden met medewerkers van het waterschap Limburg. Naar aanleiding hiervan heeft [appellant] op 8 juli 2019 een plan van aanpak aangeleverd. Het college heeft niet ingestemd met het plan van aanpak en de handhavingprocedure voortgezet.

3. Bij besluit van 20 augustus 2019 heeft het college [appellant] gelast om de overtreding van art. 2.1 lid 1 onder e onder 2, in samenhang bezien met art. 2.3 onder a, van de Wabo te beëindigen en beëindigd te houden door middel van het staken en gestaakt houden van het lozen van verontreinigd afvalwater op of in de bodem van de opvangvoorziening, op straffe van een dwangsom van € 10.000 ineens.

4. Bij besluit van 4 februari 2020 heeft het college het bezwaar van [appellant] tegen het besluit van 20 augustus 2019 ongegrond verklaard, het bestreden besluit in stand gelaten onder wijziging van de grondslag en aanvulling van de motivering. Zo is overtreding van art. 2.2 lid 1 onder a van het Activiteitenbesluit milieubeheer aan de grondslag toegevoegd. De last ziet namelijk op het lozen van afvalwater in het opvangbassin dat niet is voorzien van een onderafdichting, zodat het afvalwater op of in de bodem van de opvangvoorziening wordt geloosd.

Op grond van art. 2.2 lid 1 onder a van het Activiteitenbesluit milieubeheer is het verboden om afvalwater te lozen op of in de bodem, tenzij het lozen is toegestaan bij of krachtens in art. 2.2 bepaalde artikelen. Niet in geschil is dat art. 2.2 lid 1 onder a van het Activiteitenbesluit milieubeheer wordt overtreden door [appellant].

De aangevallen uitspraak

5. De rechtbank heeft overwogen dat het de verantwoordelijkheid van [appellant] is om de overtreding te beëindigen. Naar het oordeel van de rechtbank geeft de last duidelijk en concreet aan wat van [appellant] wordt verlangd om de overtreding te doen beëindigen. Een onderbouwing voor het standpunt dat hij de

overtreding niet kon beëindigen door de weigering van het college medewerking te verlenen aan het aanpassen van de luchtwassers (neergelegd in het plan van aanpak) ontbreekt volgens de rechtbank. Niet alleen acht de rechtbank niet onomstotelijk bewezen dat de verontreiniging van de opvangvoorziening (enkel) wordt veroorzaakt door het gebrekkige functioneren van de luchtwassers, ook is volgens de rechtbank niet gebleken dat de overtreding niet door andere maatregelen dan het wijzigen van de luchtwassers kan worden beëindigd. Dat het college door het opleggen van de last onder dwangsom impliciet van [appellant] verlangt dat hij de luchtwassers uitschakelt, waardoor de continuïteit van de onderneming in het gedrang zou komen, is volgens de rechtbank evenmin gebleken.

Het hoger beroep

6. Ter zitting heeft [appellant] zijn hoger beroepsgrond over de verlenging van de begunstigingstermijn ingetrokken.

Herstelmaatregelen

7. [appellant] betoogt dat het college en de rechtbank ten onrechte in het midden hebben gelaten wat de mogelijke oorzaak is van de verontreiniging en welke maatregelen genomen moesten worden om de (oorzaak van de) verontreiniging te beëindigen. [appellant] stelt dat hij in zijn plan van aanpak al erop heeft gewezen dat de verontreiniging werd veroorzaakt door de luchtwassers, dat hij dit in bezwaar nogmaals heeft voorgelegd aan het college, maar dat het college hier niet in is meegegaan. Volgens het college was het plaatsen van een tweede druppelvanger bovendien niet toegestaan. Met deze stellingname heeft het college volgens [appellant] de door hem aangedragen oplossing feitelijk geblokkeerd.

Ter staving van zijn stelling dat de luchtwassers de verontreiniging veroorzaakten, verwijst [appellant] naar het analyserapport van 30 juni 2020, opgesteld door Roba Laboratorium B.V., waarin opnieuw een watermonster is geanaly-

seerd na de plaatsing van een tweede druppelvangervanger in de luchtwassers. Uit dit rapport kan volgens [appellant] worden opgemaakt dat de meeste stoffen ten tijde van de bemonstering (net) binnen de geldende normen zitten, met uitzondering van ammoniumsulfaat. Daarmee is volgens [appellant] achteraf bezien de uiteindelijke oorzaak van de verontreiniging opgespoord. Weliswaar waren met betrekking tot het bassin nog verdere maatregelen nodig, maar die vergden meer tijd vanwege de afhankelijkheid van weersomstandigheden. Ter staving van deze stelling verwijst [appellant] ook nog naar een analyserapport van 15 februari 2021, opgesteld door Bergs Advies, waarin wordt geconcludeerd dat uit watermonsters van 16 september 2020 en 4 februari 2021 uit de opvangvoorziening volgt dat inmiddels aan de geldende normen wordt voldaan.

7.1. Het college stelt dat niet in geschil is dat sprake is van een overtreding en voert aan dat nergens in de rechtspraak is bepaald dat hij (of de rechtbank) de oorzaak van de overtreding moet duiden. Het college stelt logische oplossingen te hebben aangedragen zoals het dichten van gaten en kieren, het schoonhouden van het terrein, het afdekken van mesthopen op het terrein, het voorkomen van afstromen van met mestdeeltjes verontreinigd hemelwater in het opvangbassin, het repareren van de lekkages bij de luchtwassers en het tijdig ledigen van de opvangvoorziening. De oorzaak van het lozen van verontreinigd afvalwater moet volgens het college worden gezocht bij de slordige bedrijfsvoering van [appellant]. Zijn stelling dat de druppelvangervanger het probleem oplost en dat dit zou blijken uit de overgelegde analyserapporten, gaat volgens het college niet op.

7.2. Art. 5:32a Awb luidt:

‘1. Een last onder dwangsom omschrijft de te nemen herstelmaatregelen.

2. Bij een last onder dwangsom die strekt tot het ongedaan maken van een overtreding of het voorkomen van verdere overtreding, wordt een termijn gesteld gedurende welke de overtreder

de last kan uitvoeren zonder dat een dwangsom wordt verbeurd.’

7.3. Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (bijvoorbeeld in haar uitspraken van 22 augustus 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2795 en van 22 januari 2020, ECLI:NL:RVS:2020:169) vereist het rechtszekerheidsbeginsel dat een last zodanig duidelijk en concreet geformuleerd wordt dat degene tot wie de last is gericht niet in het duister hoeft te tasten over hetgeen gedaan of nagelaten moet worden om de overtreding te beëindigen. Zoals de Afdeling ook eerder heeft overwogen (bijvoorbeeld in haar uitspraken van 20 juli 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BR2303 en van 20 augustus 2003, ECLI:NL:RVS:2003:AI1247) kan de rechtvaardiging voor het opleggen van een last onder dwangsom uitsluitend gelegen zijn in het feit dat sprake is van een overtreding van het bepaalde bij of krachtens een wettelijk voorschrift. Dit betekent dat de last onder dwangsom uitsluitend kan zijn gericht op de beëindiging van die overtreding. Daarbij dient de overtreder een keuze te worden gelaten ten aanzien van de middelen die hij wenst toe te passen om aan de overtreding een einde te maken. In hetgeen [appellant] heeft aangevoerd ziet de Afdeling geen aanleiding voor het oordeel dat de rechtbank ten onrechte heeft geoordeeld dat de last voldoende duidelijk en voldoende concreet is geformuleerd. Hiertoe overweegt de Afdeling het volgende.

7.4. Aan [appellant] is de last opgelegd om de overtreding van art. 2.2 lid 1 onder a van het Activiteitenbesluit milieubeheer te beëindigen en beëindigd te houden door middel van het staken en gestaakt houden van het lozen van verontreinigd afvalwater op of in de bodem van de opvangvoorziening. Het college heeft geen concrete maatregelen voorgeschreven, maar heeft wel voorbeelden van maatregelen gegeven zoals het dichten van gaten en scheuren in de erfverharding, het schoonhouden van het terrein en het voorkomen dat verontreinigd erfwater in de opvangvoorziening en daarmee in de bodem terecht komt.

7.5. [appellant] stelt dat de overtreding alleen beëindigd kan worden gehouden door de plaatsing van een tweede druppelvanger in de luchtwasser. Het college heeft zich daarentegen op het standpunt gesteld dat de oorzaak van de lozing moet worden gezocht in de slordige bedrijfsvoering en dat de herstelmaatregelen daarin gevonden kunnen worden. Verder verschillen partijen van mening over de vraag of ook maatregelen in het opvangbassin zelf moeten worden genomen. De Afdeling stelt vast dat, wat er van deze standpunten ook zij, het college [appellant] in de lastgeving nadrukkelijk heeft vrijgelaten in de keuze voor de door hem toe te passen herstelmaatregelen. Nu de last strekt tot het staken en gestaakt houden van het lozen van verontreinigd water op of in de bodem van de opvangvoorziening, is deze last niet onjuist. Dat de oorzaak van de overtreding volgens [appellant] zou moeten worden gezocht bij de luchtwasser, doet aan het voorgaande niet af. Het betoog slaagt niet.

7.6. Ter zitting is gebleken dat [appellant] vreest dat hij in de procedure over een mogelijk toekomstig invorderingsbesluit niet meer met succes kan aanvoeren dat hij aan de last heeft voldaan doordat hij met de tweede druppelvanger de oorzaak van de overtreding heeft weggenomen. Hierover overweegt de Afdeling dat het aan het college is om na afloop van de begunstigingstermijn te controleren of aan de last is voldaan en of al dan niet een dwangsom is verbuurd. Het is aan het college om daarbij te beoordelen welke betekenis toekomt aan de maatregelen die [appellant] heeft genomen om de overtreding te beëindigen. Daarbij merkt de Afdeling op dat de last erop ziet dat het lozen van verontreinigd water in de bodem wordt gestaakt en gestaakt gehouden. Zoals op de zitting is besproken, lijkt daarvoor niet te kunnen worden volstaan met enkel het wegnemen van de oorzaak van het verontreinigd raken van het water in het opvangbassin, maar zal waarschijnlijk ook de bodem van de opvangvoorziening moeten worden aangepakt zodat daaruit

geen verontreinigd water meer in de bodem terecht komt. Het betoog slaagt niet.

Overig

8. Voor zover [appellant] aanvoert dat de in bezwaar en beroep aangevoerde gronden als herhaald en ingelast dienen te worden beschouwd, wordt overwogen dat de rechtbank op die gronden is ingegaan. [appellant] heeft, behoudens hetgeen hierboven is besproken, geen redenen aangevoerd, waarom de weerlegging van de desbetreffende gronden en argumenten in de aangevallen uitspraak onjuist, dan wel onvolledig is. Het aldus aangevoerde kan reeds daarom niet tot vernietiging van die uitspraak leiden. Het betoog slaagt niet.

Conclusie

9. Het hoger beroep is ongegrond.

Noot

Het lozen van verontreinigd afvalwater op de bodem is niet zonder meer toegestaan. Lozen op of in de bodem is vooral geregeld met de drie lozingsbesluiten: het Activiteitenbesluit voor inrichtingen, het Besluit lozing afvalwater huishoudens voor particuliere huishoudens en het Besluit lozen buiten inrichtingen voor de overige lozingen. Bij Wabo-vergunningplichtige activiteiten worden lozingen op of in de bodem geregeld in de omgevingsvergunning. De gemeente is bevoegd gezag voor bodemlozingen. De van toepassing zijnde maatregelen staan in het gemeentelijk rioleringsplan. Soms heeft de provincie een rol in het kader van de provinciale milieuverordening. Dat gaat bijvoorbeeld om waterwingebieden voor drinkwaterbereiding.

Bodemlozingen zijn in beginsel verboden, behalve als dit uitdrukkelijk via algemene regels of een vergunning is toegestaan. Ook dient men zich onder meer te houden aan de zorgplicht uit art. 13 Wet Bodembescherming (Wbb). Dit betekent dat verontreiniging of aantasting van de bodem (grond en grondwater) moet worden voorkomen. Het verbod staat voor:

- bedrijven: in art. 2.2 lid 1 Activiteitenbesluit;
- lozingen buiten inrichtingen of huishoudens: in art. 2.2 Besluit lozen buiten inrichtingen;
- huishoudens: in art. 10.2 lid 1 Wet milieubeheer (Besluit lozen huishoudens).

In deze zaak is de last opgelegd om de overtreding van art. 2.2 lid 1 onder a Activiteitenbesluit milieubeheer te beëindigen en beëindigd te houden door middel van het staken en gestaakt houden van het lozen van verontreinigd afvalwater op of in de bodem van de opvangvoorziening.

In het nieuwe stelsel onder de Omgevingswet worden dit soort zaken voornamelijk via het Besluit Activiteiten Leefomgeving (Bal) geregeld. Belangrijk is wel dat de provincie via de Omgevingsverordening en de gemeente via het Omgevingsplan aanvullende eisen kunnen stellen.

Een dergelijke situatie kan zich voordoen in een grondwaterbeschermingsgebied, waar aan de provincie de taak is gegeven om met het oog op de winning van voor menselijke consumptie bestemd water het grondwater te beschermen. Deze bescherming gaat verder dan de bescherming van het overige grondwater. Zo kan het zijn dat het wenselijk is om de opslag van bepaalde stoffen, die in dit besluit onder algemene regels met meldingsplicht mogelijk is gemaakt, in het grondwaterbeschermingsgebied vergunningplichtig te maken. Of, wanneer wel met meldingsplicht voor een bepaalde activiteit kan worden volstaan, aanvullende gegevens in de melding die dit besluit al bevat te vragen. Zo zouden aanvullende gegevens over lozen in de bodem kunnen worden gevraagd. Het vragen van die aanvullende gegevens is dan een afwijking van de meldingsplicht in dit besluit. Gelet op het voorgaande wordt in dit besluit aan decentrale overheden bij een aantal activiteiten de mogelijkheid geboden om in het omgevingsplan of de genoemde verordeningen aanvullende meldingsplichten op te nemen. Deze aanvullende meldingsplichten zijn dan maatwerkregels in de zin van art. 4.6 Omgevingswet. De mogelijkheid is expliciet gekop-

peld aan de taken van de decentrale overheden, en het inzetten daarvan zal vanuit die taken ook moeten worden beargumenteerd.

91. Schulden door niet-naleven milieuwetgeving gelijk aan boedelschuld?

Civiel recht

Hoge Raad
4 juni 2021, nr. 20/02961
ECLI:NL:HR:2021:833
Conclusie A-G Valk: ECLI:NL:PHR:2021:187
(Streefkerk, Kroeze, Wattendorff, Lock, Ter Heide)

Faillissementsrecht. Boedelschuld. Milieuwetgeving. Prejudiciële beslissing.

[Art. 392 Rv, art. 2.11 Activiteitenbesluit]

Samenvatting uitspraak

Prejudiciële procedure (art. 392 Rv). Faillissementsrecht. Zijn schulden die voortvloeien uit bestuursrechtelijke lasten die aan de curator zijn opgelegd wegens de niet-naleving van milieuwetgeving, aan te merken als boedelschulden, verifieerbare concurrente faillissementsschulden of niet-verifieerbare faillissementsschulden? Rechtspraak ABRvS; curator aangewezen als 'overtreder' in bestuursrechtelijke zin; formele rechtskracht?

Noot

De hele uitspraak is te vinden op rechtspraak.nl, voor bodem zijn in ieder geval twee interessante passages te vinden in de uitspraak.

Passage 1

Zo is vastgesteld dat het voor het wel of niet kwalificeren van de boedelschuld niet van belang of die schulden zijn ontstaan als gevolg van gebeurtenissen die volledig vóór het faillissement hebben plaatsgevonden of erna. Het betreft verontreiniging van de bodem met olie door het omvallen van een niet afgesloten olievat.

Relevant gedeelte uitspraak

Het moment van de milieuverontreiniging die de feitelijke bron van de milieuschulden vormt, is niet relevant. Voor de kwalificatie als milieuschulden is uitsluitend van belang of de curator een op hem in zijn hoedanigheid rustende verplichting heeft geschonden. Dat die verplichting haar oorsprong vindt in een gebeurtenis vóór faillissement, doet aan de gehoudenheid tot naleving ervan niet af, omdat voor verplichtingen het fixatiebeginsel niet geldt.

Passage 2

Ook is het voor het wel of niet kwalificeren van de boedelschuld niet van belang of de gebeurtenissen eenmalige gebeurtenissen betreffen (zoals eenmalige verontreiniging van de bodem met olie door het omvallen van een niet afgesloten olievat), of voortdurende gebeurtenissen die vóór het faillissement een aanvang hebben genomen en daarna voortduren (zoals het voortdurend in de grond vloeien van olie uit een ondergrondse lekkende olietank).

Relevant gedeelte uitspraak

Het eenmalige of voortdurende karakter van de milieuverontreiniging die de feitelijke bron van de milieuschulden vormt, is bij de huidige stand van de bestuursrechtelijke rechtspraak niet relevant. Voor de bestuursrechtelijke kwalificatie van de curator als geadresseerde van handhavingsbesluiten – en daarmee indirect ook voor de civielrechtelijke kwalificatie van handhavingssschulden als boedelschulden – is uitsluitend van belang dat de curator in zijn hoedanigheid van beheerder van de faillissementsboedel verantwoordelijk is voor uit het milieurecht voortvloeiende verplichtingen. Vanuit een zuiver civielrechtelijk perspectief kan de omstandigheid dat de verontreiniging voortduurt tot na het faillissement, mogelijk wel bijdragen tot het oordeel dat de curator in

zijn hoedanigheid onrechtmatig handelt, los van zijn publiekrechtelijke verplichtingen op grond van het milieurecht.

ACTUALITEITEN & ONDERZOEK

92. Gevaarlijke stof PFAS in volkstuinen aangetroffen: 'Eet geen vervuilde groenten en fruit'

'Eet geen groente en fruit uit uw moestuin', adviseert het RIVM aan de leden van een Helmonds volkstuinencomplex. In de tuinen is de schadelijke stof PFAS aangetroffen en de komende maanden moet worden onderzocht of de stof ook tot de gewassen is doorgedrongen.

'PFAS is een moeilijk afbreekbare stof. Het zit bijvoorbeeld in pannen met antiaanbaklaag en in waterafstotende regenjassen', legt Majorie van Duursen, hoogleraar toxicologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam uit.

De stof wordt verspreid door lucht en water. 'We weten dat het slecht is voor de lever en het immuunsysteem. Voor kinderen is het helemaal gevaarlijk. Hierdoor zijn zij minder vatbaar voor vaccinaties bijvoorbeeld.'

De volkstuinen liggen in de buurt van een fabriek die in het verleden deze stof uitstootte. Het nieuws is rauw op het dak gevallen van de tuinders; sommigen eten namelijk al jarenlang van hun tuin.

In 2018 is ook al uitgebreid onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van PFAS. Toen werd geconcludeerd dat de gewassen veilig gegeten konden worden. Omdat de methode waarmee PFAS wordt gemeten de afgelopen jaren is verbeterd en sinds oktober vorig jaar nieuwe verscherpte normen gelden, heeft het RIVM haar advies aangepast.

Van Duursen: 'Het is een voortschrijdend inzicht. We weten nu veel beter hoe gevaarlijk het is. Dit advies geldt nu op meer plekken. Eet de producten niet als de grond vervuild is.'

Omdat het dringend advies is en geen formeel verbod, mogen de moestuineigenaren zelf beslissen of zij de groenten en fruit nog willen eten. 'Via de bodem kunnen de planten ver-

vuild zijn. Dat is een verhoogd risico. Je gaat er niet acuut aan dood, maar op lange termijn is het niet goed.'

Om ervoor te zorgen dat wij landelijk minder blootgesteld worden aan de stof PFAS, moeten er volgens Van Duursen Europese normen worden gesteld. 'Wij krijgen ook producten uit andere landen binnen waar deze stof in kan zitten.'

Bron: NPOradio.nl, 10 juni 2021

93. Helmond wil schade volkstuintjes door PFAS verhalen op vervuילend bedrijf

De gemeente Helmond wil de schade in het volkstuintencomplex Sluisdijk gaan verhalen op het bedrijf Custom Powders. Vorige week meldde het RIVM dat de gebruikers beter geen groenten uit de tuintjes kunnen eten, omdat er een hogere concentratie PFAS in de grond zit. Volgens de gemeente moet de vervuiler betalen en dat is in dit geval, in de ogen van de gemeente, Custom Powders. Het bedrijf, dat 450 meter van de volkstuintjes vandaan ligt, werkte tot 2017 met stoffen die PFAS bevatten.

De gemeente draait in eerste instantie op voor de schade omdat die de eigenaar is van de grond. Ook vraagt Helmond om een rijksbijdrage.

Het is nog onduidelijk wanneer de schoonmaak van de volkstuintjes gaat beginnen. De gemeente streeft ernaar om dit deze herfst en winter te gaan doen, zodat de tuintjes schoon zijn als de lente, en daarmee het nieuwe groeiseizoen, begint. De gemeente wil dat de gebruikers van de veertig volkstuintjes op dezelfde manier gebruik kunnen maken van hun tuintje als nu. De komende periode heeft de gemeente overleg met de besturen en de gebruikers van de volkstuintjes.

Ook wil de gemeente de gebruikers compenseren voor de geleden schade, maar hoe dat gebeurt, is nog onduidelijk. Volgens de gemeente is het nieuws dat de tuintjes gesaneerd moeten worden nog heel vers.

Eerder werd verteld dat de gebruikers van de moestuintjes zich geen zorgen hoefden te maken over PFAS. Maar door aangescherpte normen heeft het RIVM toch geadviseerd om geen voedsel te eten uit de tuintjes. Bij volkstuinvereniging Delta, ook in Helmond, komt nu ook een onderzoek naar PFAS.

Custom Powders laat weten altijd volgens de vergunningen gewerkt te hebben. Het bedrijf beraadt zich nu op haar positie en wil verder niet reageren.

Bron: Omroepbrabant.nl, 7 juni 2021

94. RIVM: PFAS in voedsel en drinkwater overschrijdt gezondheidsnorm EFSA

Mensen in Nederland krijgen teveel perfluoralkylstoffen (PFAS) binnen via voedsel en drinkwater. De hoeveelheid PFAS die mensen binnenkrijgen via drinkwater is beperkt, maar wel moet de concentratie in kraanwater waar mogelijk omlaag. Dit stelt het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) op basis van onderzoek.

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft het RIVM opdracht gegeven een nieuwe drinkwaterrichtwaarde voor PFAS te bepalen. Aanleiding is de gezondheidkundige grenswaarde die de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid EFSA heeft gepubliceerd voor vier perfluoralkylstoffen, de zogeheten EFSA-4. Dat zijn perfluorooctaansulfonzuur (PFOS), perfluorooctaanzuur (PFOA), perfluornonaanzuur (PFNA) en perfluorhexaansulfonzuur (PFHxS).

Die grenswaarde, de Tolereerbare Wekelijkse Inname (TWI), voor deze vier PFAS-stoffen is door EFSA berekend op 4,4 ng/kg lichaamsgewicht per week. Het RIVM stelt na onderzoek dat de totale wekelijkse sominname van de EFSA-4 via voedsel én drinkwater in Nederland hoger ligt dan de door EFSA afgeleide grenswaarde. Het RIVM houdt hierbij wel een slag om de arm, omdat de berekeningen zijn gebaseerd op gemeten concentraties in voedsel uit 2009. Voor een betere schatting van de actuele inname zijn 'up-to-date metingen' van PFAS in voedselproducten nodig, aldus het RIVM.

Los van deze kanttekening stelt het RIVM dat een overschrijding van de TWI van EFSA onwenselijk is. 'Bij een overschrijding kunnen nadelige effecten van PFAS niet uitgesloten worden, waarbij effecten op het immuunsysteem als eerste worden verwacht', schrijft het instituut. Als mensen over een lange periode kleine hoeveelheden PFAS binnenkrijgen kan dit een negatief effect hebben op het immuun-

systeem, stelt het RIVM op basis van nieuw wetenschappelijk onderzoek.

Mensen krijgen meer PFAS-stoffen binnen door inname van voedsel dan door drinkwater, schrijft het RIVM. Het is ook nog steeds verantwoord om kraanwater te blijven drinken, aldus het instituut. Voor wat betreft voedsel, adviseert het instituut om geen groenten te eten uit moestuinen binnen een straal van 1 km van de fabriek Dupont/Chemours in Dordrecht en uit volkstuintencomplex Sluisdijk in Helmond. Van de PFAS-stoffen worden PFOA en daarna PFOS in de grootste concentraties aangetroffen in drinkwater, PFNA en PFHxS komen in veel mindere mate voor.

Daarbij is er verschil tussen drinkwater geproduceerd uit grondwater en drinkwater dat wordt gemaakt uit oppervlaktewater. Analyse van gekwantificeerde concentraties in totaal 574 monsters leert dat PFOA-concentraties in drinkwater uit oppervlaktewater een factor 1,4 hoger liggen dan in drinkwater dat is geproduceerd uit grondwater. PFOS-concentraties liggen een factor 1,1 hoger. Voor PFHxS geldt het tegenovergestelde. PFNA is in een geen enkel drinkwatermonster aangetroffen dat was geproduceerd uit grondwater.

Het instituut adviseert het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat om de normen voor PFAS in drinkwater aan te passen en om waar mogelijk de hoeveelheid PFAS in kraanwater te verlagen. Om dit te realiseren moeten met betrokken partijen, waaronder drinkwaterbedrijven, handelingsopties uitgewerkt worden, aldus het RIVM. 'Met mogelijk onderscheid in korte- en langetermijnmaatregelen.' Ook de doelmatigheid en proportionaliteit zijn een aandachtspunt, schrijft het RIVM.

PFAS bestaat uit vele verbindingen die heel langzaam afbreken. Met de huidige analysemethoden worden in bodem, grondwater, drinkwater, oppervlaktewater, vis en ander voedsel

zo'n tien tot twintig verschillende perfluoralkylstoffen aangetoond, schrijft het RIVM. 'Ook die andere PFAS dragen in meerdere of mindere mate bij aan de toxiciteit van het totale mengsel. Daarom is er in de praktijk behoefte aan mogelijkheden om een bredere groep PFAS te beoordelen dan enkel de EFSA-4 (PFOS, PFOA, PFNA en PFHxS, *red*).'

Ook andere bronnen dan voedsel en drinkwater dragen bij aan de inname van PFAS, zoals consumentenproducten en lucht. Voor een volledig beeld is het nodig om de blootstelling uit deze bronnen mee te nemen, stelt het instituut. 'Een overzicht van de blootstellingsbronnen is behulpzaam bij het uitwerken van een effectief handelingsperspectief.'

Bron: h2owaternetwerk.nl, 6 juni 2021

95. Wegwijzer bodem in de Omgevingswet voor gemeenten en Omgevingsdiensten

Om gemeenten en omgevingsdiensten te ondersteunen bij de voorbereiding op de Omgevingswet ontwikkelde Rijkswaterstaat Bodem+, een wegwijzer voor het thema bodem. De wegwijzer gaat in op de rol van bodem en ondergrond in de kerninstrumenten van de Omgevingswet en de relatie met het DSO.

Steeds meer gemeenten en omgevingsdiensten bereiden zich voor op de Omgevingswet. De Omgevingswet betekent niet alleen nieuwe wet- en regelgeving, maar vraagt ook een andere manier van werken. Bij het werken met de Omgevingswet hoort ook het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) waarin lokale en landelijke informatiesystemen op elkaar zijn aangesloten.

Vanuit het beleidsthema bodem komen er steeds meer vragen over hoe je je het beste op de komst van de Omgevingswet kunt voorbereiden. Daarom stelde Rijkswaterstaat, in afstemming met de werkgroep Bodem van de VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten), deze wegwijzer op. De wegwijzer gebruikt zoveel mogelijk bestaande informatie en verwijst ook door naar die informatie en hulpmiddelen.

Deze wegwijzer is met name bedoeld voor de bodemspecialist die werkzaam is bij een gemeente of omgevingsdienst. In de wegwijzer is voor het thema bodem aangegeven welke implementatiestappen een gemeente in ieder geval moet uitvoeren ter voorbereiding op de Omgevingswet. Deels zijn deze stappen ook van toepassing op omgevingsdiensten, voor zover het gaat om zogenaamde basistaken voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). En voor sommige omgevingsdiensten ook voor andere VTH- of beleidsondersteunende taken die zij uitvoeren namens gemeenten en provincies. Dit zal per organisatie verschillend zijn, omdat dit afhangt van de

opdrachtverlening tussen gemeenten en omgevingsdiensten.

De wegwijzer Bodem+ is geen blauwdruk, maar helpt bij het vormgeven van het werkproces om klaar te zijn voor de uitvoering van de bodemtaken onder de Omgevingswet. Het gaat enerzijds om zaken die verplicht zijn. Anderzijds zijn er ook zaken die noodzakelijk zijn vanuit bedrijfsmatig opzicht of die van belang zijn om bodem een goede plaats te geven in de omgevingsvisie. De wegwijzer bevat ook daarvoor tips.

Deze wegwijzer kan ook gezien worden als een aanvulling en verdere uitwerking van de door de VNG vastgestelde Minimale acties Omgevingswet, maar dan specifiek gericht op de bodem en ondergrond (wegwijzer actie 21).

Bron: bodemplus.nl, 1 juni 2021

96. Aanvullingsregeling bodem Omgevingswet gepubliceerd in Staatscourant

De Aanvullingsregeling bodem Omgevingswet is op 1 juni 2021 gepubliceerd in de *Staatscourant*. De Aanvullingsregeling bodem vult de Omgevingsregeling aan met regels voor het thema bodem. Hiermee zijn alle onderdelen van het aanvullingsspoor bodem gereed.

Het aanvullingsspoor bodem voegt het thema bodem en ondergrond toe aan de Omgevingswet en de onderliggende regelgeving. De Aanvullingswet, het Aanvullingsbesluit en de Aanvullingsregeling Bodem vormen gezamenlijk een van de vier aanvullingssporen die bij de Omgevingswet horen. De andere drie gaan over grondeigendom, geluid en natuur.

De Aanvullingsregeling bodem is de uitwerking van de eerder gepubliceerde Aanvullingswet bodem Omgevingswet en het Aanvullingsbesluit bodem Omgevingswet. Met de Aanvullingsregeling bodem is de Omgevingsregeling aangevuld met regels die voortkomen uit de Aanvullingswet en het Aanvullingsbesluit.

Inhoudelijke wijzigingen Omgevingsregeling

De Omgevingsregeling is de ministeriële regeling bij de Omgevingswet. Er staan vooral technische en administratieve regels in. De belangrijkste toevoegingen aan de Omgevingsregeling zijn:

- de geometrische begrenzing van de herkomstgebieden en toepassingsgebieden van mijnsteen en vermengde mijnsteen (bij het toepassen van mijnsteen of vermengde mijnsteen);
- aanwijzing van enkele normdocumenten, bijvoorbeeld voor het uitvoeren van voorafgaand bodemonderzoek;
- aanwijzen van de Risicotoolbox bodem van het RIVM voor het berekenen van de grenswaarde voor de toelaatbare kwaliteit van de bodem voor het bouwen van een bodemgevoelig gebouw op een bodemgevoelige locatie;
- te verbinden voorschriften aan de omgevingsvergunning voor het op of in de bodem brennen van zuiveringsslib;
- te verstrekken gegevens en bescheiden bij een aanvraag om een omgevingsvergunning voor enkele milieubelastende activiteiten (o.a. opslaan van grond of baggerspecie) en lozingsactiviteiten (o.a. bij het opvullen van een diepe plas);
- te verstrekken gegevens en bescheiden bij een gedoogplichtbeschikking voor de zorgplicht of een ongewoon voorval.

Wijzigen en intrekken van andere regelingen

De Aanvullingsregeling wijzigt ook andere regelgeving, waaronder de Regeling beoordeeling reinigbaarheid grond. Verder trekt het bestaande regelgeving in, bijvoorbeeld de Regeling uniforme saneringen. De Aanvullingsregeling bodem wijzigt niet de Regeling bodemkwaliteit. Hiervoor is een apart traject. De ontwerp Regeling bodemkwaliteit 2021 was in het voorjaar van 2021 in internetconsultatie. Publicatie van deze wijziging volgt later.

Informatie over bodem en de Omgevingswet

Op de website van het Informatiepunt Leefomgeving staat een themapagina over bodem en de Omgevingswet. Daar vindt u diverse informatie en uitleg over de nieuwe regelgeving en de kerninstrumenten van de Omgevingswet.

Bron: bodemplus.nl, 2 juni 2021

97. Op perceelniveau inzicht in beste maatregelen tegen bodemdaling

Boeren met percelen in Midden-Delfland (gelegen tussen Delft, Den Haag en Rotterdam) kunnen vanaf 27 mei met behulp van een leidraad zien welke maatregelen tegen bodemdaling passen bij hun specifieke perceel.

Op de website bodemdalingdelfland.nl is de leidraad te vinden. Die leidraad bevat een complete lijst met maatregelen tegen bodemdaling en een keuzehulp die boeren op basis van hun bodemsoort laat zien welke maatregelen mogelijk zijn. Ook bevindt zich op de website een perceelskaart waarop de grondsoort van elke agrarische perceel in Midden-Delfland te vinden is.

De initiatiefnemers vinden het belangrijk dat boeren inzicht hebben in de maatregelen die passen bij hun specifieke percelen. Om bodemdaling effectief tegen te gaan is het namelijk belangrijk om te weten met wat voor een bodem de boer te maken heeft.

Wethouder Sonja Smit van gemeente Midden-Delfland zegt op de website van Hoogheemraadschap van Delfland blij te zijn met de handzame website. Smit: 'Boeren kunnen tot op perceelniveau zien welke maatregelen mogelijk zijn, wat de effecten zijn per maatregel, welke randvoorwaarden en aandachtspunten er zijn en hoe het zit met vergunningen. Zo behouden we in de toekomst onze vitale landbouw én een fraai landschap met oog voor biodiversiteit.'

De leidraad is ontwikkeld als onderdeel van de landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland, waarin gemeente Midden-Delfland, Hoogheemraadschap van Delfland, LTO Noord afdeling Delflands Groen, Provincie Zuid-Holland en nog enkele andere partijen samenwerken.

Bron: agraaf.nl, 31 mei 2021

| 98. IJkcentrum voor de bodem officieel geopend

Op donderdag 20 mei is het IJkcentrum voor de bodem officieel geopend. In deze nieuwe nationale onderzoeks- en demonstratiefaciliteit worden standaarden ontwikkeld om bodemmonsters goed te kunnen vergelijken. Op grond van de ijkresultaten worden adviezen gegeven voor duurzame bodemverbeteringen. In het IJkcentrum verzamelen onderzoekers gegevens van het bodemleven in relatie tot de bodemeigenschappen en het gebruik van de bodem. Op veldlocaties worden op een gestandaardiseerde manier bodemmonsters genomen en geanalyseerd. De verkregen gegevens worden gekoppeld aan informatie over het gebruik van de bodem, het type bodem, de locatie en andere zaken die van belang zijn voor beheer. Het IJkcentrum brengt daarnaast gegevens van bestaande datasets bijeen.

Het IJkcentrum voor de bodem is onderdeel van het Centrum voor Bodemecologie, dat een samenwerking is tussen het Nederlands Instituut voor Ecologie NIOO-KNAW en Wageningen University & Research. Het IJkcentrum maakt onderdeel uit van het Onder het Maai-veld-project. Dat is een samenwerking van NIOO-KNAW en het Centrum voor Bodemecologie met IUCN-Nederland en De Vlinderstichting.

In Lelystad bij de business unit Open Teelten en op de Boerderij van de Toekomst wordt onder ander onderzoek gedaan naar strokenteelt en agroforestry en is een Tiny Forest aangelegd. Die percelen worden allemaal ook ingezet voor het IJkcentrum. In Wageningen bij het NIOO-KNAW ligt een bodem-ecotron waar de bodembiodiversiteit van representatieve Nederlandse bodems wordt onderzocht en waar moleculaire bodembiodiversiteitsanalyses worden uitgevoerd.

Bron: agriholland.nl, 31 mei 2021

| 99. Een visie op de ondergrond van Amstelveen

De ondergrond is de komende jaren hard nodig. Als ondergrondse ruimte onder de stad Amstelveen, waar het door grote opgaven alsmaar drukker wordt. En de ondergrond als ecosysteem voor het bergen van water om een voedingsbodemp voor vergroening te zijn. Deze visie introduceert drie inzichten, gericht op het realiseren van meer afstemming over en regie op de ondergrond.

Allereerst benoemt deze visie zogenaamde 'hotspots'. Dat zijn plekken in Amstelveen waarvan we verwachten dat het in de ondergrond zo druk wordt of sprake is van zulke hoogcomplexere opgaven, dat meer ruimtelijke regie vanuit de gemeente nodig is. Nieuwe projecten en initiatieven in deze gebieden kunnen alleen plaatsvinden als ze een 'uitgebreide procedure van ondergrondse ordening' doorlopen, waarin initiatiefnemer en gemeente samenwerken en komen tot een optimale inrichting van de ondergrond.

Legmeer is een hotspot. Door de transformatie worden zoveel functies aan de ondergrond toegevoegd (waaronder kabels en leidingen, bodemenergie-systemen, ondergrondse afvalcontainers) dat een ongewenste ruimtelijke concurrentie kan ontstaan. In deze gebieden neemt de gemeente de regie over het gebruik van de ondergrond in handen.

Bedrijventerrein Legmeer in Amstelveen moet een duurzame groene stadswijk worden die voorbereid is op grote klimaatveranderingen. Een plek waar wonen en werken in balans is. Een gemengde wijk, waar ruimte is voor minimaal 3.000 woningen voor diverse inkomens met de nodige voorzieningen en bedrijvigheid en met verschillende sferen.

De gemeente Amstelveen is samen met gebruikers van de Amstelveense bodem een traject

gestart om meer inzicht te krijgen in het gebruik van de ondergrond. De druk op de boven- én ondergrond neemt toe. Meer regie is daarom nodig. In een concept-visie Ondergrond Amstelveen is beschreven wat er nodig is om de ondergrondse ruimte optimaal en integraal te benutten. De concept-visie ligt voor eenieder ter inzage en daar kan op worden gereageerd.

De gemeente staat de komende jaren voor grote uitdagingen in het fysieke domein als het gaat om het toevoegen van woningen, de energietransitie (met nieuwe netwerken), klimaatadaptatie en de mobiliteitsopgave. De bovengrondse veranderingen hebben gevolgen voor het ruimtegebruik en de infrastructuur van de ondergrond. Bovendien heeft toenemende ruimtelijke druk boven- én ondergronds ook gevolgen voor de kwaliteit van de openbare ruimte. Floor Gordon (D66), wethouder Duurzaamheid, Groenbeheer en Ruimtelijke Ordening: 'Amstelveen wil haar ambities in samenhang waarmaken en ook haar groene kwaliteiten behouden. Een visie op de ondergrond is daarvoor dringend nodig.'

Zowel binnen de gemeente als bij nutsbedrijven en marktpartijen bleek behoefte aan meer regie op de ondergrond. De mate van regie is afhankelijk van de locatie. Gebieden waar zowel parkeren, wateropvang als warmteleidingen een plek in de ondergrond opeisen, vereisen een striktere regie. In die gebieden zullen in een vroegtijdig stadium de ondergrondse en bovengrondse voorzieningen op elkaar worden afgestemd. Ook wil de gemeente er voor zorgen dat door toevoeging van functies de kwaliteit van de bodem niet achteruit gaat. Tot slot komt er bij de inrichting van de openbare ruimte meer samenhang tussen de boven- en ondergrondse functies. Zo komen er standaard straatprofielen die anticiperen op de energietransitie.

Het college van BenW heeft de *concept-Visie en Uitvoeringsprogramma Ondergrond Amstelveen* vrijgegeven voor inspraak. Dit betekent dat iedereen met ingang van 20 mei tot en met 30 juni 2021 het concept kan inzien en daarop kan reageren. Zie voor meer info www.amstelveen.nl/ondergrond.

Bron: amstelveenweb.com, 20 mei 2021

100. Bedrijven zitten met bergen na milieuvervuiling gerecyclede grond, genoeg om twee keer De Kuip te vullen

Verspreid over het land liggen miljoenen tonnen gerecyclede grond opgehoopt. Maar niemand durft die meer te gebruiken nadat bij een aantal projecten met deze grond het milieu ernstig vervuild was geraakt. Doordat de voorraden grond zich ophopen, nemen reinigingsbedrijven minder 'nieuwe' vervuilde grond in. Gevolg? Volgens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zijn meerdere saneringen vertraagd of stilgelegd. Bijvoorbeeld van het sterk vervuilde EMK-terrein in Krimpen aan den IJssel.

Het draait allemaal om 'thermisch gereinigde grond': sterk verontreinigde grond die, soms samen met asfalt, onder extreem hoge temperaturen wordt schoongemaakt. Schadelijke stoffen, bijvoorbeeld afkomstig uit minerale olie, verdampen door de verhitting of breken af. Het 'schone' eindproduct kan vervolgens gebruikt worden onder wegen, in dijken of in geluidswallen.

Maar uit onderzoek van *Een Vandaag* en *Trouw* bleek onlangs dat bij zeker vier projecten waar die grond is gebruikt schadelijke stoffen in de bodem en het grond- en oppervlaktewater zijn gelekt. Zo wordt een dijk bij Bunschoten op dit moment gesaneerd en is ook de omgeving van een dijk in het Zeeuwse Perkpolder verontreinigd geraakt. Bij tenminste zes andere projecten loopt op dit moment onderzoek naar mogelijke vervuiling. Het Openbaar Ministerie doet onderzoek naar het bedrijf dat de bewuste grond reinigde: Afvalstoffen Terminal Moerdijk (ATM).

Inmiddels ligt in totaal 2,8 miljoen ton gerecyclede grond opgestapeld. Dat is genoeg om voetbalstadion De Kuip bijna twee keer tot de nok toe te vullen. Vrijwel geen enkele overheid of bedrijf durft het materiaal nog te gebruiken uit angst dat de bodem of het grondwater ver-

vuild raakt. En dat terwijl de grond wel weer gebruikt mag worden, zij het onder strenge voorwaarden, bijvoorbeeld wanneer het wordt 'ingepakt' in een kleilaag of wordt afgedekt.

Die voorwaarden zijn nodig omdat er verhoogde concentraties schadelijke stoffen zoals chloride en sulfaat zijn gevonden. Ook bevat een klein deel van de grondvoorraad PFAS (stoffen die een risico kunnen vormen voor mens en milieu). Demissionair staatssecretaris Stientje van Veldhoven wijst naar lokale overheden die toestemming moeten geven voor gebruik van de grond. Maar die doen dat nog nauwelijks.

De twee recyclebedrijven in Nederland die grond thermisch reinigen – naast ATM ook Theo Pouw – zitten nu met de voorraden in hun maag. Zij hebben meerdere keren bij Van Veldhoven aangedrongen op een oplossing. De bedrijven zeggen dat ze klem zitten omdat hun product als 'besmet' wordt gezien, terwijl de voorraad is goedgekeurd door de inspectie. ATM en Pouw zeggen miljoenen euro's schade te lopen.

Omgevingsdiensten in Groningen en Zeeland, waar een deel van de opslag ligt, dreigen de reinigers intussen met dwangsommen omdat het materiaal te lang in de depots ligt. Afvalbedrijven mogen de grond maximaal drie jaar ergens laten liggen.

Rijkswaterstaat, in het verleden een belangrijke afnemer van de grond, zegt dat er geen projecten zijn die aan de voorwaarden voldoen. De dienst signaleert dat de grond daarom soms maar wordt gestort als 'afval'. Maar dat druist in tegen de duurzame gedachte achter hergebruik: door vervuilde grond na reiniging weer toe te passen hoeft er minder nieuw zand te worden gewonnen.

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zegt 'nadrukkelijke aandacht' te hebben

voor het probleem. ‘Vanuit het ministerie zijn en blijven we in gesprek met reinigers over de problemen waar ze tegenaan lopen’, zegt een woordvoerder.

Bron: eenvandaag.avrotros.nl, 14 mei 2021

101. Brabantse weerstand tegen bodemenergie leidt tot discussie

De aanleg van bodembronnen voor duurzame verwarming en koeling leidt tot zorgen bij het provinciale bestuur van Noord-Brabant. Het 'doorprikken' van kleilagen brengt immers een beperkt risico met zich mee dat onderliggende (drink)waterpakketten worden vervuild. Een concept-verordening van het provinciebestuur maakt bodemenergie goeddeels onmogelijk, maar tegelijkertijd dringt het besef door dat bodembronnen een belangrijke bijdrage leveren aan de energietransitie.

Bron: bodemnieuws.nl / koudeenluchtbehandeling.nl, 5 mei 2021

PREVENTIE & HANDHAVING

102. Zijn drugsafvalputten de nieuwe jerrycans? Boswachter vindt grootste drugspuit ooit in Nederland

Drugscriminelen worden steeds innovatiever. Drugsafval wordt niet meer gedumpt in jerrycans langs de weg, maar bijvoorbeeld in diepe drugspuiten in natuurgebieden. Onlangs werd in Brabant de grootste drugspuit uit de Nederlandse geschiedenis ontdekt.

26 meter rondom de drugspuit is tot op bijna 7 meter diepte een zeer zware verontreiniging van de natuur aangetroffen. De aantasting komt door het chemische drugsafval dat daar, misschien al jaren, door criminelen gedumpt werd. 'Er wordt door de politie al behoorlijk wat gedaan tegen deze criminaliteit, maar in verhouding tot de omvang van dit probleem nog niet genoeg,' zegt Cyrille Fijnaut, voormalig hoogleraar criminologie en strafrecht. Dat drugscriminelen uitwijken naar nieuwe methodes zoals drugspuiten, verbaast Fijnaut niks. 'De drugsproductie draait in Nederland op volle toeren en al die criminelen willen natuurlijk zo onzichtbaar mogelijk van de rommel afkomen die daarbij komt kijken.'

Vroeger deden ze dat anders, vertelt Fijnaut. 'Criminelen zijn het arsenaal en repertoire behoorlijk aan het uitbreiden. Vroeger dumpen ze gewoon jerrycans met chemicaliën in natuurgebieden of in busjes die ze dan in een woonwijk parkeerden. Ook wordt het soms gewoon in een gierput of afvoer gegoten. Deze nieuwe methode biedt criminelen nog meer de mogelijkheid om grote hoeveelheden afval onzichtbaar te lozen.'

Boswachter Erik de Jonge heeft de drugspuit in Brabant ontdekt. Vanwege politieonderzoek blijft de precieze plek geheim. De takken waarmee de drugspuit was verhuld, pasten niet bij de bomen die in het bos staan. Daardoor kreeg boswachter Erik argwaan. Hij dacht eerst dat er

misschien iemand illegaal begraven lag. 'Ik hoorde dat de grond anders klonk toen ik eroverheen liep en toen ben ik gaan graven. Met mijn blote handen. Ik rook toen al snel een chemisch luchtje.'

Dat criminelen uitwijken naar andere manieren om hun afval te dumpen, komt volgens Fijnaut vooral doordat de politie er meer en meer op gespitst is sporen te zoeken op de dumpplaatsen van drugsafval. 'Zo hopen ze erachter te komen wie de storting heeft gedaan en dus de drugs produceert. In zo'n drugspuit in het bos is de kans dat er sporen gevonden worden kleiner.'

De politie heeft de druk op criminelen weten te verhogen door meer invallen te doen. Criminelen willen de productie vasthouden maar niet gepakt worden door de politie, daarom kunnen ze niks anders doen dan sluw te werk gaan en als tegenreactie te veranderen van tactiek, zegt Fijnaut. Dat betekent niet dat we de wedstrijd aan het winnen zijn van de drugscriminelen, zegt Fijnaut. 'We moeten in actie blijven komen en er moet meer focus zijn op het specifiek en doelgericht opsporen van de kopstukken van deze organisaties. Zij moeten buiten gevecht worden gesteld.'

Fijnaut vergelijkt de strijd tussen de criminelen en de opsporingsinstanties met een soort wapenwedloop. 'De een doet een zet en de ander schakelt terug. Maar niet voor lang. Er zullen altijd tegenmaatregelen komen.' Dat de drugscriminelen nóg innovatiever zullen worden is dan ook niet ondenkbaar.

Bron: eenvandaag.avrotros.nl, 11 juni 2021

103. Philips niet meer aansprakelijk te stellen voor vervuiling Boschpoort Oss

Het bedrijf Philips kan niet meer aansprakelijk gesteld worden voor de ernstige vervuiling van grond en grondwater in de Osse wijken Krinkelhoek en Boschpoort. De Staat der Nederlanden en het bedrijf hebben in 2014 een overeenkomst getekend. Daarmee heeft Philips, dat tot 1979 een productielocatie voor lampen in de Osse binnenstad had, de aansprakelijkheid voor de verontreiniging afgekocht.

Dat schrijft het Osse college van burgemeester en wethouders in antwoord op raadsvragen van de fractie SP in de Osse gemeenteraad. De partij stelde, mede naar aanleiding van berichtgeving in het *Brabants Dagblad*, raadsvragen over de ernstige vervuiling van grond en water door de activiteiten van Philips op het voormalige bedrijfsterrein waar nu de wijk Boschpoort is gevestigd. De SP vroeg zich in de raadsvragen onder meer af of Philips – al dan niet moreel – nog aansprakelijk gesteld kan worden voor de verontreiniging op het voormalig bedrijfsterrein.

De socialisten vroegen in de raadsvragen ook nadrukkelijk of de volksgezondheid van de bewoners in de wijken Boschpoort en Krinkelhoek in het geding is en of er mogelijk nader onderzoek verricht moet gaan worden naar de aanwezigheid van schadelijke stoffen bij hen. Volgens het college, dat bij de beantwoording de omgevingsdienst Zuidoost-Brabant betrok, zijn er geen 'humane' risico's bij het gebruik van het terrein voor wonen met tuin. Desalniettemin wordt er op heel korte termijn nader onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke aanwezigheid van vluchtige gechloreerde koolwaterstoffen.

Volgens burgemeester en wethouders – de provincie is overigens het bevoegd gezag – hoeven de bewoners van de Osse wijken ook niet ongerust te zijn. Wel wordt het aangeraden om geen grondwater op te pompen voor groentetuinen en zwembadjes en, wanneer bewoners dat wel

willen, dit te melden bij de omgevingsdienst Zuid Oost Brabant. Consumptie van het water wordt sowieso afgeraden, dat geldt overigens ook voor niet verontreinigde terreinen in heel Nederland.

Benadrukt wordt dat er geen Osse bedrijven zijn die het grondwater gebruiken voor voedselbereiding, zoals de SP in de vragen suggereert. Volgens de gemeente is er op industrie-terrein Moleneind, waar ook verontreinigde grondwaterpluimen zijn aangetroffen, een bedrijf dat grondwater oppompt, maar dit gebruikt voor koeling en niet voor bereiding.

Bron: bd.nl, 12 mei 2021

104. ILT: onzorgvuldig werk boorbedrijven risico voor bodem en grondwater

Boorbedrijven houden zich bij de aanleg van gesloten bodemenergiesystemen niet aan de regels om de bodem te beschermen. Als niet de juiste technieken en middelen worden gebruikt, raken bodem, grondwater en de strategische drinkwatervoorraden verontreinigd. Dat stelt de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) in een zogeheten signaalrapportage. Ze wil dat boorbedrijven zorgvuldiger gaan werken en dat omgevingsdiensten en gemeenten het toezicht verbeteren.

‘Het is niet de eerste keer dat we hier op problemen stuiten. We hebben daarom extra toezicht gedaan en onze bevindingen zijn zorgelijk’, zegt Quirine Diesbergen, programmamanager bodem van ILT. ‘Bodemenergie is een belangrijk onderdeel in de energietransitie, maar als de aanleg ervan milieurisico’s met zich meebrengt, dan is dat een slechte zaak.’

De inspectie stelt dat bij het afvullen en opnieuw afdichten van boorgaten fouten worden gemaakt. Ook gebruiken boorbedrijven milieuschadelijke stoffen en wordt op verontreinigde locaties onvoldoende rekening gehouden met de onderliggende schone en diepere bodemlagen. Deze lagen moeten beter worden beschermd, aldus de inspectie. ‘In diepere bodemlagen is namelijk schoon grondwater aanwezig dat kan worden gebruikt als drinkwater. Schoon grondwater is van belang voor de kwaliteit van ons drinkwater.’

ILT heeft in de periode van 2016 tot en met 2020 speciaal toezicht gehouden op de aanleg van gesloten bodemenergiesystemen. De dienst stelt vast dat de boorbedrijven zich niet aan de regels houden zoals vastgelegd in het Besluit bodemkwaliteit. Tussen 2016 en 2018 was de naleving van de regels bij de aanleg van bodemenergiesystemen slecht. Dat werd later beter, maar toch stelde de dienst in 2019 bij 75% van de inspecties nog afwijkingen van de normen vast, aldus het rapport.

Ook schort het aan het toezicht, aldus ILT. Dat is primair een verantwoordelijkheid van gemeenten, maar vele hebben de taak overgedragen aan omgevingsdiensten. De inspectie beveelt aan om het toezicht te intensiveren. Voorts moeten boorbedrijven worden verplicht om de locatie en tijd van uitvoering van de boring voor alle toezichthouders (zowel privaats als publiek) inzichtelijk te maken, aldus de inspectie. Zij gaat omgevingsdiensten en gemeenten helpen met kennisoverdracht om het toezicht te verbeteren. Ook blijft ze zelf steekproefsgewijs controles uitvoeren.

Bodemenergiesystemen zijn sinds het begin van deze eeuw grootschalig toegepast. Naar schatting werkten er in 2018 al zo’n 50.000 gesloten systemen, schrijft de inspectie. ‘Gezien de doelstellingen voor de gebouwde omgeving van het tweede klimaatakkoord, zal de toepassing van zowel open als gesloten bodemenergiesystemen naar verwachting verder doorgroeien. In 2050 heeft naar verwachting 10 tot 30% van de gebouwen in Nederland een bodemenergiesysteem.’

Bron: h2owaternetwerk.nl, 10 mei 2021

105. Milieuhygiënische gegevens waardevolle toevoeging Basisregistratie Ondergrond (BRO)

Het heeft veel meerwaarde om in de Basisregistratie Ondergrond (BRO) stapsgewijs ook milieuhygiënische gegevens op te nemen. Dat is de belangrijkste conclusie van een onderzoek van SIKB, Verdonck Klooster & Associates en DoorGrond Advies, dat is uitgevoerd in opdracht van het Programmabureau BRO van het ministerie van BZK.

De BRO bevat al een breed scala aan informatie over de ondergrond. Het maatschappelijk draagvlak is groot om daaraan ook informatie over schone of verontreinigde bodem van publieke en private organisaties toe te voegen. De eerste prioriteit ligt bij het ontsluiten van gegevens uit bodemonderzoeken. Dubbele onderzoekskosten en verlies van gegevens bij overdracht van taken worden daarmee voorkomen.

‘De Basisregistratie Ondergrond (BRO) is een centrale registratie van gegevens over de Nederlandse ondergrond, aangeleverd door overheden als bronhouder. Naast de al bestaande gegevens over de ondergrond heeft het significante meerwaarde om ook milieuhygiënische bodemkwaliteitsgegevens op te gaan nemen’, schreef de minister van Binnenlandse Zaken begin 2020 aan de Tweede Kamer. ‘Opname werkt kostenbesparend, voorkomt dataverlies bij de overgang naar de Omgevingswet en maakt snellere normering bij nieuwe stoffen, zoals PFAS, mogelijk. Het draagvlak hiervoor in het werkveld is dan ook groot.’ Dit was voor het Programmabureau BRO de aanleiding om te onderzoeken hoe uitbreiding van de BRO met deze gegevens gestalte kan krijgen.

De onderzoekers bevestigen het brede draagvlak, maar zagen aanvankelijk in het werkveld wel uiteenlopende opvattingen over welke gegevens te registeren. Tijdens het onderzoek ontstond hierover consensus: ontsluit nieuwe onderzoeksgegevens én bestaande (historische) onderzoeksgegevens. Neem niet alleen

gegevens over verontreiniging, maar ook over schone locaties op. En put daarbij uit zowel publieke als private bronnen. Daarvoor is het belangrijk dat overheden niet alleen in hun rol van initiatiefnemer van bodemonderzoeken gegevens kunnen aanleveren, maar ook in de rol van bevoegd gezag. Daarnaast moeten ook specifieke private partijen (rechtspersonen) bronhouder kunnen zijn. Voor dat laatste is wel een wijziging in de Wet Bro nodig.

De BRO is, net als andere centrale basisregistraties, primair gericht op ‘ruwe data’. Bij uitbreiding van de BRO met milieuhygiënische bodemkwaliteitsgegevens ligt daarom de eerste prioriteit bij onderzoeksgegevens en de zogenaamde statusgegevens, die de basis vormen voor rapporten en besluiten. Maar de rapporten zélf vormen vaak, zeker bij historische bodemonderzoeken, de enige bron van informatie. Opname daarvan is om die reden ook voorzien, maar dan optioneel en in een volgende fase. Geadviseerd is om overheidsbesluiten en bijvoorbeeld bodemkwaliteitskaarten niet op te nemen. Deze zijn of worden elders al ontsloten.

In het advies is beoogd om opname van milieuhygiënische bodemkwaliteitsgegevens vanaf 2022 te laten starten. Door naadloos aan te sluiten op de afronding van het huidige Programma BRO (eind 2022) kan gebruikgemaakt blijven worden van de bestaande overlegstructuren. In de aanloop naar definitieve opname is een verdere detaillering nodig. De onderzoekers adviseren zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande uitwisselpraktijken in de keten en de bijbehorende open standaard voor data-uitwisseling: SIKB0101 (bron: www.basisregistratie-ondergrond.nl).

Bron: bodemplus.nl, 25 mei 2021

INTERNATIONAAL

106. Europese Commissie wil schadelijke vervuiling voor 2050 uitbannen

De Europese Commissie heeft zich ten doel gesteld schadelijke vervuiling van lucht, water en grond uit te bannen. Daartoe moeten tot 2030 al flinke stappen worden gezet, zoals het met 55% verminderen van het aantal 'luchtverontreinigingsdoden'.

Het milieu moet in 2050 zo schoon zijn, dat mens en natuur niet geschaad worden, staat in de plannen van Eurocommissarissen Frans Timmermans (Klimaat) en Virginijus Sinkevičius (Milieu).

Van elke acht overlijdens in de EU is er nu nog één te wijten aan milieuvervuiling, wat neerkomt op 400.000 mensen. Zij sterven bijvoorbeeld aan luchtweg- en hartaandoeningen en allerlei kankervormen. Die tol wordt bovendien oneerlijk veel vaker door kinderen, armen, zieken en mensen met een beperking betaald dan door wie het beter heeft getroffen.

Dan is er ook de lawaaioverlast nog, die eveneens duizenden slachtoffers maakt. Voortdurend lawaai van bijvoorbeeld snelwegen of vliegtuigen houdt mensen uit hun slaap, brengt stress en maakt ziek. Mogelijk worden ook plannen gemaakt tegen lichtvervuiling, maar daarvoor wacht de commissie nader onderzoek af.

Om aan de schadelijke vervuiling in 2050 een eind te maken moet de EU al tot 2030 grote stappen zetten, stelt de commissie voor. Die omvatten onder meer het volgende:

- verminderen doden door luchtvervuiling met 55%;
- verminderen chronische geluidsoverlast met 30%;
- helpt minder bestrijdingsmiddelen en antibiotica voor vee;
- helpt minder plastic afval in zee en restafval.

Ook moet dringend meer natuur tegen vervuiling worden beschermd, vindt het dagelijks bestuur van de EU. Het aantal ecosystemen waar geen vervuilde lucht meer te vinden is, moet met een kwart omhoog. Anders gaan nog veel meer planten- en diersoorten verloren.

Plannen kosten miljarden, maar 'dat verbleekt bij kosten van niets doen'

Om die doelen te bereiken worden onder meer de ammoniakregels voor de landbouw strenger, moeten autobanden, treinen en vliegtuigen stiller worden en wordt vervuilde grond gesaneerd. Hoe de plannen van de EC precies zullen worden gerealiseerd, moet nog blijken.

Ook schrijft de commissie een wedstrijd uit voor de regio die het best presteert.

'Hoe sneller we in actie komen, hoe meer kans dat we de planeet en onszelf de ruimte geven om weer te kunnen ademen', zei Timmermans woensdag bij de presentatie van de plannen.

De plannen kunnen ieder jaar tientallen miljarden kosten, erkent de commissie. Maar 'dat verbleekt bij de kosten van niets doen: naar schatting 330 tot 940 miljard euro per jaar', doordat mensen bijvoorbeeld ziek thuisblijven van hun werk of in het ziekenhuis belanden.

Als we ingrijpen overlaten aan een volgende generatie 'zal dat veel meer kosten en veel moeilijker zijn', waarschuwt Timmermans.

De plannen zijn een volgende bouwsteen van de Green Deal, het masterplan dat de EU klimaatneutraal en milieuvriendelijk moet maken. Eerder presenteerde Timmermans, de tweede man van de commissie, al voorstellen om onder meer de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en te voorkomen dat chemicaliën als PFAS in de natuur terecht komen.

Bron: nu.nl, 12 mei 2021

BELEIDSONTWIKKELING

107. Transitie Bodemwetgeving naar Omgevingswet

Grip op de transitie

De transitie van het tijdperk van de Wet bodembescherming, naar het tijdperk van de Omgevingswet staat voor de deur. De datum van inwerkingtreding is een half jaar opgeschoven, waarmee iets meer tijd lijkt te ontstaan voor een goede voorbereiding. Om de nieuwe kaders beter te begrijpen wordt in het *Journal Bodem en Omgeving* steeds een duidelijk overzicht gegeven van regels die voor een bepaald aspect gaan gelden onder de Omgevingswet.

Deze keer: bodembescherming. De voornaamste wijzigingen zijn samengevat in de volgende tekst.

De Nederlandse Richtlijn Bodembescherming

De Nederlandse Richtlijn Bodembescherming (NRB) is straks niet langer een bindende richtlijn en daarom heeft de overheid besloten om bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet de NRB als BBT (Best Beschikbare Techniek)-document te laten vervallen. Omdat er voor het verlenen van vergunningen wel een BBT-document voor bodembescherming beschikbaar moet zijn om te beoordelen of bodembeschermende voorzieningen ook daadwerkelijk voldoen, is er een nieuw BBT-document voor bodembescherming opgesteld. Dit nieuwe BBT-document, genaamd 'Bodembescherming: combinaties van voorzieningen en maatregelen' (BB-CVM), bevat alleen de BBT-maatregelen uit de NRB.

De voornaamste wijzigingen voor bodembescherming zijn:

- de NRB 2012 komt te vervallen en wordt qua inhoud opgenomen in het Bal;
- voor de in hoofdstuk 4 (Bal) benoemde milieubedreigende activiteiten zijn de minimale

regels ten aanzien van bodembeschermende voorzieningen opgenomen;

- de term 'verwaarloosbaar bodemrisico' komt te vervallen;
- de te nemen maatregelen vallen onder de zorgplicht: afd. 2.4 specifieke zorgplicht – art. 2.10 lid 2; voor milieubelastende activiteiten houdt deze plicht in ieder geval in:
 - alle passende preventieve maatregelen tegen verontreiniging worden getroffen;
 - de beste beschikbare technieken worden toegepast;
 - geen significante verontreiniging wordt veroorzaakt;
 - alle passende maatregelen worden getroffen om ongewone voorvallen en de nadelige gevolgen daarvan te voorkomen.

Bodemonderzoek

Per activiteit (H4-Bal) wordt aangegeven of (eindsituatie)bodemonderzoek nodig is. Het uitvoeren van bodemonderzoek valt onder de informatieplicht. Zie ook de module bodemonderzoek (paragraaf 5.2.1 Bodemonderzoek) in het Bal. Bij beëindiging van de activiteit is bodemonderzoek veelal verplicht. Nulsituatie bodemonderzoek wordt niet verplicht (behalve voor complexe bedrijven). Zeker voor bedrijfsmatige activiteiten blijft het aan te raden een nulsituatie bodemonderzoek uit te voeren.

Verhardingen in het Bal

De inmiddels ingeburgerde termen niet-vloeistofkerende verharding (bijvoorbeeld klinkers), vloeistofkerende voorziening (bijvoorbeeld aaneengesloten asfalt) en vloeistofdicht (een gecertificeerde vloeistofdichte betonvloer)

verdwijnen. Voortaan wordt er gesproken over aaneengesloten bodemvoorziening: zoals asfalt, beton, een ter plaatse gestorte vloer of gekitte stelconplaten. Eventuele naden moeten dan wel gekit of gevoegd zijn. Daarnaast kennen we een ‘elementen-bodemvoorziening’: stelconplaten (ongekit), klinkers of tegels.

ning of bij lekkage van het bedrijfsriool. Het lijkt nuttig afspraken te maken tussen gemeente, omgevingsdienst en bedrijven over deze kostenverhogende eis voor nieuwe riolering en het overgangsrecht voor bestaande riolering.

Activiteitenbesluit	Bal
1.Vloeistofdichte vloer of verharding	1.Vloeistofdichte bodemvoorziening
2.Vloeistofkerende vloer of verharding	2a. Aaneengesloten bodemvoorziening
	2b. Elementen bodemvoorziening

Opslagtanks

In de toelichting bij het Bal wordt aangegeven dat voor een aantal vloeistoffen (zoals diesel) de externe veiligheidsrisico's dermate klein zijn dat er voor de veiligheid van de omgeving geen reden is om een installatiecertificaat op basis van BRL K903 (Regeling Erkenning Installateurs Tankinstallaties) te eisen. Ook hoeft niet te worden verwezen naar de maatregelen die zijn opgenomen in de PGS 30 (Publicatiereeks Gevaarlijke Stoffen, Vloeibare brandstoffen – bovengrondse tankinstallaties en afleverinstallaties). Voor petroleum en benzine is het risico voor de omgeving groter en wordt het hebben van een dergelijk certificaat wel verplicht gesteld en moet wel worden voldaan aan PGS 30. In het Bal wordt niet duidelijk aangegeven om welke vloeistoffen het naast diesel gaat, waarschijnlijk op basis van vlampunt (tussen 60-100 graden).

Bedrijfsriolering

Bedrijfsriolering aangesloten op vloeistofdichte bodemvoorziening moet ook vloeistofdicht zijn tot aan de zuiveringsvoorziening (incl. certificering). Keuring is voortaan verplicht voor vloeistofdichte riolering. Wel komt er overgangsrecht voor bestaande riolering. Riolering zal wel moeten worden vervangen bij de reconstructie van de vloeistofdichte bodemvoorzie-

OFFICIËLE PUBLICATIES

STAATSCOURANT

Staatscourant

10-06-2021 Staatscourant 2021, 18223 | Besluiten van algemene strekking | Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Wijziging van de Regeling basisregistratie ondergrond (aanvulling derde tranche)

03-06-2021 Staatscourant 2021, 26962 Rectificatie | Besluiten van algemene strekking | Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

RECTIFICATIE Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 31 mei 2021, nr. 2021-0000136391, houdende vaststelling van regels voor het verstrekken van subsidie aan gebouw eigenaren in het aardbevingsgebied in de provincie Groningen ten behoeve van verduurzaming, onderhoud en verbetering van het gebouw (Subsidieregeling verduurzaming, onderhoud en verbetering gebouwen aardbevingsgebied Groningen)

10-05-2021 Staatscourant 2021, 24485 | Besluiten van algemene strekking | Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Regeling van de Minister van Economische Zaken en Klimaat van 7 mei 2021, nr. WJZ/21081798, tot wijziging van de Regeling waardeververmeerdering woningen gaswinning Groningenveld in verband met de openstelling van die regeling voor 2021

03-05-2021 Staatscourant 2021, 22016 | Adviezen Raad van State | Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Advies Raad van State inzake het ontwerp van een algemene maatregel van bestuur, houdende wijziging van het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet in verband met het stellen van regels

over digitale verantwoording van het vervoer van dierlijke meststoffen

30-04-2021 Staatscourant 2021, 21184 | Besluiten van algemene strekking | Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Regeling van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 21 april 2021, nr. WJZ/21049670, houdende wijziging van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies en de Regeling openstelling EZK- en LNV-subsidies 2021 in verband met invoering en openstelling van een subsidiemodule voor agrarische bedrijfsadvisering en educatie met het oog op duurzame landbouw

KAMERSTUKKEN

Kamerstukken

03-06-2021 Handelingen 2020-2021, vergadering 70 nr. 14, 20-04-2021 | Tweede Kamer
Stemmingen moties Mestbeleid

03-06-2021 Handelingen 2020-2021, vergadering 70 nr. 20, 20-04-2021 | Tweede Kamer
Stemmingen moties Ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Groningenveld

03-06-2021 Handelingen 2020-2021, vergadering 70 nr. 14, 20-04-2021 | Tweede Kamer
Stemmingen moties Mestbeleid

21-05-2021 Handelingen 2020-2021, vergadering 68 nr. 4, 14-04-2021 | Tweede Kamer
Mestbeleid

21-05-2021 Kamerstuk 2020-2021, 27858 nr. 543 | Tweede Kamer

Gewasbeschermingsbeleid; Motie; Motie van de leden Thijssen en Bromet over financiële compensatie om spuitvrije zones aan te houden

21-05-2021 Kamerstuk 2020-2021, 27858 nr. 549 | Tweede Kamer

Gewasbeschermingsbeleid; Motie; Motie van het lid Boswijk c.s. over een plan van aanpak om de criminele handel in illegale gewasbeschermingsmiddelen aan banden te leggen

21-05-2021 Kamerstuk 2020-2021, 21501-32 nr. 1298 | Tweede Kamer

Landbouw- en Visserijraad; Motie; Motie van de leden Bromet en Thijssen over inzetten op 10% groenblauwe dooradering voor de gehele landbouwsector

05-05-2021 Niet-dossierstuk 2020-2021, 2021D12489 | Tweede Kamer

Aanbod tot drietal technische briefings inzake mestbeleid, stikstofbeleid en het GLB/NSP

21-04-2021 Kamerstuk 2020-2021, 30015 nr. 99 | Tweede Kamer

Bodembeleid; Brief regering; Rapport review granuliet

21-04-2021 Kamerstuk 2020-2021, 33037 nr. 395 | Tweede Kamer

Mestbeleid; Brief regering; Routekaart Toekomstig Mestbeleid

KAMERVVRAGEN**Kamervragen****10-06-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z10441 | Tweede Kamer**

De aangenomen resoluties 74 en 76 bij stemmingen in het Europees Parlement over de EU Biodiversiteitstrategie.

08-06-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z10107 | Tweede Kamer

Het bericht 'Bontrup weigerde steekproeven granuliet op eigen terrein'

07-06-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z10001 | Tweede Kamer

Het bericht 'Stikstofdepositie geen bedreiging voor natuur in uiterwaarden'

03-06-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z09726 | Tweede Kamer

De bedreiging van de natuur door stikstofhandel

28-05-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z09211 | Tweede Kamer

De technische toelichting op 12 mei 2021 aan de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de aanpak van de stikstofproblematiek

28-05-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z09219 | Tweede Kamer

Het artikel 'Spoelt granuliet toch weer weg? Wethouder wil verklaring van Rijkswaterstaat'

11-05-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z07757 | Tweede Kamer

De ontbossing van het Amazonegebied door soja-invoer van Nederland

11-05-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z07748 | Tweede Kamer

Het bericht 'NAM: versterkingsoperatie in Groningen is niet meer nodig' (nrc.nl, 6 mei 2021)

07-05-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z07544 | Tweede Kamer

De meest giftige pesticiden die nog op de Europese markt zijn toegelaten

06-05-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z07465 | Tweede Kamer

Het recente door ABDTOPConsult geschreven rapport 'Stikstofruimte voor de toekomst'

06-05-2021 Niet-dossierstuk 2020-2021, 2021D13389 | Tweede Kamer

Lijst van vragen over de beleidsdoorlichting Bodem en Ondergrond (Kamerstuk 32861-64)

04-05-2021 Kamervragen zonder antwoord 2020-2021, 2021Z07393 | Tweede Kamer

Het bericht 'Hoe stikstofhandel de BV Brabant opnieuw in gevaar brengt: "Er is iets gruwelijk mis"

28-04-2021 Kamervragen (Aanhangsel) 2020-2021, nr. 2494 | Tweede Kamer

Uitstel beantwoording vragen van het lid Van Esch over het artikel van Zembla 'Ministerie lakt opnieuw stukken weg in Wob-documenten over granuliet'

Het meest actuele en praktische Commentaar Aanbestedingsrecht

EDITIE 2021

NIEUW

Sdu Commentaar Aanbestedingsrecht,
editie 2021, bevat praktisch en diepgaand
commentaar geactualiseerd door maar liefst
60 aanbestedingsexperts.

In deze unieke, nieuwe publicatie (2021) vindt u:

- het artikelsgewijs commentaar, zodat u
alle relevante informatie snel kunt vinden
- direct de kern van het artikel
- 1264 pagina's met alle artikelen uitgebreid
toegelicht
- relevante jurisprudentie en samenhang
met andere artikelen
- de **nieuwe** Gids Proportionaliteit (in kleur)
en de **nieuwe** Europese Aanbestedings-
richtlijnen zijn als bijlagen opgenomen

Actuele ontwikkelingen voor de
aanbestedingsrechtelijke praktijk
worden dagelijks bijgehouden op
opmaat.sdu.nl.

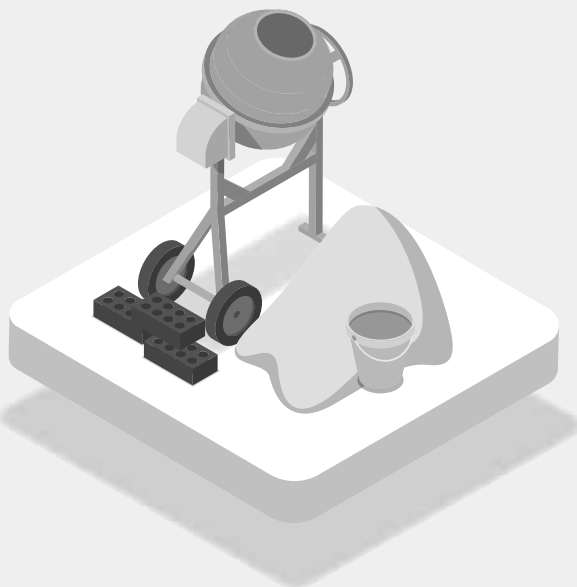
ONDER REDACTIE VAN:
Greetje Fimerius
Gert-Wim van de Meent
Frederik van Nouhuys
Anke Stellingwerff Beintema

1264 pagina's
ISBN 978 90 12 40643 7

Bestellen? Ga naar
<https://www.sdu.nl/commentaar-aanbestedingsrecht-2021>
of bel met 070-378 98 80

Sdu

Kies voor zekerheid met de kennisbank VIND Omgevingszaken

VIND Omgevingszaken staat voor gevalideerde vakinformatie waarmee u snel en trefzeker casussen voor uw gemeente kunt oplossen. Bijvoorbeeld op het gebied van geluid(hinder), onteigening, windenergie en het omgevingsplan.

Via actuele vakkennis en praktische tools vindt u een pasklare en goed onderbouwde oplossing. VIND Omgevingszaken onderscheidt zich door de thematische, praktijkgerichte vertaling van de wet- en regelgeving. Hiermee wordt u optimaal ondersteund in uw werk.

Meer weten? Kijk op www.sdu.nl/vind-omgevingszaken

Sdu

Sdu Commentaar Omgevingswet

Artikelgewijs
commentaar
voor de rechtspraak

**Sdu Commentaar Omgevingswet
is het meest praktische
artikelgewijze commentaar voor
de juridische rechtspraak.**

- Waardevolle informatie over de juridische aspecten van de Omgevingswet
- Kom snel tot de kern van een wetsartikel
- Altijd actuele wetteksten en recente jurisprudentie
- Voorzien van verwijzingen naar achterliggende documenten zoals de wetsgeschiedenis, jurisprudentie en literatuur
- Samengesteld door experts uit de praktijk

Meer informatie
www.sdu.nl/omgevingsrecht

Sdu

Journal Bodem en Omgeving

Redactie

Ing. M.J.H. Langenhuijsen, Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (hoofdredacteur), dr. ir. P.A. Alphenaar, TTE Consultants, mr. drs. C.A. Janssen, Infrastructuur en Milieu, mr. W. Tromp, Infrastructuur en Waterstaat

Jurisprudentie

De bijdrage jurisprudentie is verzorgd door:

Ir. P. (Piet) de Nijs, Senior Environmental Advisor at Shell Nederland Chemie B.V.

Alle bijdragen zijn geschreven op persoonlijke titel.

Uitgever

Ron Huveneers
r.huveneers@sdu.nl

Redactieadres

Marleen Schouten
m.schouten@sdu.nl

Citeertitel

JBO 2021/x (volgnummer uitspraak)

ISSN: 2589-9848

Advertentieacquisitie

Cross Media Nederland
Tim Lansbergen
010-7607324
tim@crossmedianederland.com

Veranderende wet- en regelgeving en Bodem.

Huidige wetgeving maar ook de Omgevingswet en de aanvullingswet Bodem zijn relevant. Uw redactie geeft aandacht aan alle belangrijke ontwikkelingen, maar houdt zich zeer aanbevolen voor uw mening/reactie over de specifieke aandachtsgebieden in relatie tot het *Journal Bodem en Omgeving*.

U kunt uw vragen, reacties of opmerkingen mailen naar: bodem@sdu.nl.

Abonnementen en -administratie

JBO verschijnt tien maal per jaar op papier en online via opmaat.sdu.nl. Voor actuele prijzen, abonnementsvormen en onze leveringsvoorwaarden verwijzen wij u naar sdu.nl of kunt u contact opnemen met onze klantenservice. Abonnementen kunt u afsluiten via sdu.nl of via Sdu Klantenservice. Postbus 20025, 2500 EA Den Haag; tel: (070) 378 98 80; e-mail: sdu@sdu.nl.

Vanwege de aard van de uitgave gaat Sdu uit van een zakelijke overeenkomst; deze overeenkomst valt onder het algemene verbintenissenrecht. Uw persoonlijke gegevens worden door ons zorgvuldig behandeld en beveiligd. Wij werken uw gegevens voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst en om u op uw vakgebied van informatie te voorzien over gelijksoortige producten en diensten van Sdu Uitgevers B.V. Voor het toesturen van informatie over (nieuwe) producten en diensten gebruiken wij uw e-mailadres alleen als u daarvoor toestemming heeft gegeven. Uw toestemming kunt u altijd intrekken door gebruik te maken van de afmeldlink in het toegezonden e-mailbericht. Als u in het geheel geen informatie wenst te ontvangen over producten en/of diensten, dan kunt u dit laten weten aan Sdu Klantenservice: informatie@sdu.nl. Abonnementen gelden voor minimaal één jaar en hebben een opzegtermijn van twee maanden. Onze uitgaven zijn ook verkrijgbaar in de boekhandel. Voor informatie over onze leveringsvoorwaarden kunt u terecht op www.sdu.nl.

©Sdu Uitgevers B.V. 2021
Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De bij toepassing van art. 16b en 17 Auteurswet wettelijk verschuldigde vergoedingen wegens fotokopieën, dienen te worden voldaan aan de Stichting Pro, Postbus 3060, 2130 KB te Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken op grond van art. 16 Auteurswet dient men zich tevoren tot de uitgever te wenden. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgevers geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van uitspraken of artikelen aan *JBO* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervoelvoudiging t.b.v. de elektronische ontsluiting van (delen van) *JBO* in enige vorm.